

~~11~~
V.V. 316

MEDEDEELINGEN

van wege het

NEDERLANDSCH ZENDELINGGENOOTSCHAP

Tijdschrift voor Zendingwetenschap

Onder Redactie van

Dr. A. M. BROUWER, Dr. J. W. GUNNING,
Dr. F. J. FOKKEMA en Ds. JOH. RAUWS.

Zestigste Jaargang

M. WYT & ZONEN, ROTTERDAM
Drukkers van het Nederlandsch Zendinggenootschap
1916

Sa'dansche Volksverhalen.

(Z.-W. Midden-Celebes).

Tekst, Vertaling en Aanteekeningen door

A. A. VAN DE LOOSDRECHT,

Dr. N. ADRIANI en Dr. H. VAN DER VEEN.

Poëma Seba sola Jati.

Verhaal van den Aap en den Sago-worm.

Den misa' seba no'ko' do
batoe kapoea.

Narangi jati ma'korrek len
lammai lo'ko' batoe.

Nakoeami: Aparate ma' korrek
lammai lo'ko' batoe?

Nakoeami toe Jati: Korrek.

Ba'toe apa tongan te?

Nakoea Jati: Korrek.

Magi'gi' tonganmo toe Seba.

Nakalotikki tama lo'ko' batoe,
nalai lammai toe Jati.

Nakoeami Seba: E koetoe'-
toekki batoe isinna te.

Nakoeami Jati: Da'di! toe'-
toekmo batoe, ia boedana' tola.

Nakoeami Seba: E, koekaroe'-
toekki te.

Nakoeami Jati: Sakoeporai-
raina.

Nakoeami Seba: E, koëpala-
ngani illongkoe te.

Nakoeami Jati: Soempoe pole'
soemandakkoe, oepoe' allokoe.

Ta' kala napalanganni Seba.

Er was een aap, die zat op
een grooten steen.

Hij hoorde een sagoworm,
die aldoor piepte van uit een
opening van den steen.

Hij zeide: Wat is toch dit,
dat piept van uit de opening van
den steen?

De Sagoworm zeide: Piep.

Wat is wellicht toch dit?

De Sagoworm zeide: Piep.

De Aap werd erg boos.

Hij peuterde in de opening
van den steen en haalde den
Sagoworm er van binnen uit.

De Aap zeide: Wel, ik ver-
pletter op den steen dit stukje
vleesch.

De Sagoworm zeide: Mij goed!
verpletter mij met een steen, dan
word ik tot velen.

De Aap zeide: Wel, ik knabbel
je fijn.

De Sagoworm zeide: Dat wil
ik nog liever.

De Aap zeide: Wel, ik zal je
in mijn neus stoppen.

De Sagoworm zeide: Gestuit
is mijn levensduur, mijn dagen
zijn ten einde.

Daarop stopte de Aap hem in
den neus.

Male Jati ma'korrek len.	De Sagoworm kroop voort, aldoor piepende.
Nakoeami Seba: Soen-ko mai tameraoekmora.	De Aap zeide: Kom gij er uit, laten wij dan toch het meraoekfeest vieren.
Nakoeami Jati: Korrek. Salendoe ² na langan.	De Sagoworm zeide: Piep. Hoe langer hoe meer kwam hij er in.
Iatoe Seba mpembamban len kalena; ta'kala namate.	De Aap wierp zijn lichaam voortdurend tegen den grond; daarop stierf hij.

Aanteekeningen.

Naar de aanteekeningen, die reeds achter het verhaal *Pano Boelaan* voorkomen, uitgegeven in de Mededeelingen vanwege het Nederlandsch Zendelinggenootschap, deel 58, blz. 225—244, wordt hieronder verwezen met P. B.

Dit verhaal is ook bekend bij de Toradja's van Midden-Celebes, zie Tijdschr. Bat. Gen. deel 40, blz. 360 en deel 45, blz. 417. Zie ook: De Bare'e sprekende Toradja's, deel III, blz. 384, No. 37, waar nog de Minahassische parallel is aangegeven.

Pocama, zie P. B. blz. 229.

Seba, „aap”, Boeg. *tjeba*, „zwarte baviaan van Celebes.”

Sola, zie P. B. blz. 242.

Jati, „witte sagoworm, die in het merg van rottende kokos- en arènpalm gevonden wordt”. Tomboel. *water*, Bar. *awati*.

Den, zie P. B. blz. 230. *Den* is samengetrokken uit *dian*, dat ook in dezelfde beteekenis voorkomt, vgl ook het Tor. *ria*, „zijn”.

Dit *ria* is in het Bar. samengetrokken tot *ree*, hetwelk door vocaalsplitsing weder tot *re'e* is geworden. Van *dian* is af te leiden *ianan*, „goederen”, dat dan voor *dianan* moet staan.

Dia, *dian* en *ria* zijn bestanddeelen der ontkenningwoorden in een aantal talen van Celebes. Mogelijk komt het ook voor in Sa'dansch *ta'de*, „verdwenen”, dus uit *ta'*, de ontkenning en *de* = *den*. Hiervan kan dan weer de ontkenning *tae'* zijn afgeleid, waarbij moet worden aangenomen, dat de hamzah versprongen is.

Misa', „één” is te beschouwen als een *oem*-vorm, nevens *pisa'*, vgl. *pisan*, „éénmaal”, Jav. *pisan*, Bar. *pintja*, „enkel, slechts” en *pisa*, „éénoogig”. *Misa'* is in het Sa'dansch het gewone telwoord voor 1. In de Mandarsche dialecten, het Doerisch en ook in eenige W. Toradjasche talen is *mesa* het gewone woord voor 1.

No'ko', „zitten”, *no'koran*, „zitplaats”.

Do, „boven”, „bovenop”: de grondvorm is waarschijnlijk *daoe*, „op”, vgl. *dao mai*, „van boven” en *do mai*, „van af-tot” en *mado*, „hoog”.

Dao kan voor *dawo* staan; in de priestertaal van het Bar. is *dawo* de gewone vorm van *wawo*, „op”, „boven-oppervlak”, gelijk ook *diwi* voor *wiwi*, „rand, zoom” enz.

Kapoca, „groot” is een adjectief met het voorvoegsel *ka-*, gevormd, zooals er ook wel in de Tor. talen en in het Sang. voorkomen. Andere voorbeelden zijn: *kasalle*, „groot”, *kalando*, „hoog”, *kadake*, „leelijk”.

Narangi, „hij hoorde”. Den stam *rangi*, „hooren” vinden wij terug in de Mandarsche dialecten, waar het woord *rangi* of *ringi* luidt. De priestertaal van het Bar. heeft *rigi*, nevens *rango* voor „hooren”, terwijl de gewone taal *donge* heeft. Het Mal. *dëngar*, Bis. *dongog*, Atj. *dëngor*, Balantaksch *rongor* geven ons het recht een grondvorm *dëngër* of *rëngër* aan te nemen. Hieruit kan *rangaj*, in het Sa'dansch tot *rangi*, elders tot *ronge*, *donge* zijn geworden. De vorm uit de Bar. priestertaal *rigi* zal regelrecht van *ringi* afkomstig zijn.

Ma'korrek, de stam is nabootsing van het kraak- of knarsgeluid, gelijk verder ook uit den tekst blijkt. *Ma'* voor een klanknabootsing beteekent: het door het stamwoord aangeduide geluid voortbrengen, bijv.: *ma'kiok*, „piepen”, *ma'korok-korok*, „kakelen”.

Len, zie P. B. blz. 241.

Lammai, samengesteld uit *lam* (Mal. enz. *dalam*, Sa'dansch *dalan* en *mai*, „herwaarts, hierheen”, Mal. *mari* enz.; *lammai* „van uit, van binnen uit”).

Lo'ko' „kleine opening in een steen”.

Nakocami, zie P. B. blz. 232.

Apara, zie P. B. blz. 240.

Te, zie P. B. blz. 232.

Toe, zie P. B. blz. 232.

Ba'toe, „misschien”, „of”, bijv. *tallang ba'toe pattoeng marangke*, „bamboe of droge bamboe bëtoeng”.

Tongan, zie P. B. blz. 238.

Magi'gi', „boos”, een adjectief met *ma*. *Ma* is een zeer gewoon voorvoegsel bij adjectieven, bijv. *matoca*, „oud”, *madingin*, „koud”, *malassoe*, „warm”, *malompo*, „dik” enz.

Kalotik, „peuteren”, met het achtervoegsel *i*, „peuteren in of aan”. De stam *kalotik* is ongetwijfeld gevormd met het frequentatieve invoegsel *al*, vgl. *koloti*, Poe'oe mBotosch dialect voor Bar. *keti*, „met de vingers knijpen”, bijv. *kadjoe nakoloti noe angga, maroedoe iranja*, „de geesten hebben met de vingers in den boom geknepen en nu vallen de blaren af”, vgl. Mal. *kětik*, „met de nagels knippen”, Jav. *kěčetik*, „gekletter”, frequentatief van *kětik*.

Tama, zie P. B. blz. 238.

Naalai, zie P. B. blz. 238.

Koetoe'toekki batoe, stam *toe'toek*, „stampen, verpletteren”, Tontemboansch, *toe'toe'*, id. Het achtervoegsel *i* kan hier, evenals in *nakalotikki*, „hij peuterde”, meervoud-aanduidende beteekenis hebben, zooals dit ook in de volgende voorbeelden het geval is: *boemboenni taoe toe anak misa'*, „de lieden bedolven het Eenig Kind”, *koedolo mento'tok, oendiko balao mangkaro, oendi asoe mengkangkang, oendi tambolang mba'bakki*, „ik zal eerst een gat boren, vervolgens krabbelt gij muis het uit, daarna graaft de hond het uit en de reiger stuift de aarde weg”; *nasindingi ambe'na toe anakna*, „de vader ging zijn kind bespieden”; *namale nggaragai toe peraoekan*, „zij gingen de plaats voor het *meraoek*-feest in orde maken”; *namale te kaenanna lellingi toe sendana*, „de slaven gingen den sendana-boom omhakken”.

Het is evenwel niet onmogelijk, dat het achtervoegsel *i* betrekking heeft op *batoe* en hier aanduidt het werktuig, het middel, waarmede de handeling geschiedt. Meerdere voorbeelden zijn: *samboi samboe kalena*, „zij bedekte zich met een sarong”, *disamboi ale*, „bedekt met de mat”, *narosoi doke toe Ndo Totosik*, „zij staken Ndo Totosik met een lans.”

Kande bo'bo'moe dibatii boemboengan.

„Eet uw rijstepap, vermengd met melk”.

Isinna, aldus is de lezing van den tekst, zoodat de vertaling moet zijn: „Ik verpletter tegen den steen zijn tanden”.

Het is intusschen mogelijk, dat de ware lezing *issi*, „vleesch, inhoud” is.

Da'di! stam van het bekende woord, dat in het Mal. *djadi* luidt, Jav. *dadi*, Boeg. *djadi*. De hamzah vóór *d* is waarschijnlijk de uitspraak, die de intervocale *d* in stand houdt, tegenover de neiging om haar tot *r* te maken, zooals in het Mak. *djari*. Hetzelfde is op te merken in het Tontemboansch, zie Hoofdstukken uit de spraakkunst van het Ttb. blz. 26, 30, 35 en 36. Gewoonlijk is de klinker, die aan de *d* voorafgaat gelijkwaardig met de *pépèt*, bijv.: *pa'dang*, „sabel”, Mal. *pédang*; *pa'di*, „pijn”, Mal. *pédís*; *sa'ding*, „gevoelen”, Boeg. *sédíng*; *si'doe*, „hik”, Mal. *sédoe*.

Vgl. ook de volgende voorbeelden:

La'bi, „meer”, Mal. *lèbih*; *sa'pa*, „met de vlakke hand slaan”, Min. *sépe'*; *sa'poe*, „snuiten”, Min. *sépoen*; *ta'pa*, „neerstrijken”, Boeg. *tépa*; *ba'tan*, „gierst”, Boeg. *wéténg*.

Ia is in de vertaling van den Heer v. d. Loosdrecht met het voegwoord „dan” weergegeven. Ongetwijfeld is het een bestanddeel van *iake*, „indien”, *iamana*, „slechts, tevergeefs”. In *iate*, „die” is *ia* zeker het pers. voorn.woord van den 3^{en} persoon enk. en mv.; ook in de bovengenoemde vormen is dit waarschijnlijk het geval.

Boedana', „Ik ben veel, ik word veel”. *Boeda* is „veel”. *Na'* is de korte vorm van den 1^{en} persoon enk. Zie P. B. blz. 233.

Tola, bestaat uit *to* en *la*; *la* duidt het Futurum aan, zie P. B. blz. 238. *To* is de samengetrokken vorm van *taoe*, het in zoovele talen van Celebes gebruikelijke woord voor „mensch”.

Koekaroe'toekki, een frequentatieve vorm: „knabbelen”, „tusschen de tanden vermalen”.

Sakoeporai-raina, „dat wil ik nog liever”, eig. „het is hoe langer hoe meer, wat ik wensch”. Over dezen vorm, zie P. B., blz. 236.

Over den vorm *koepalangan illongkoe*, zie P. B. blz. 242 en 234. De lezing van den Heer van de Loosdrecht *koepalanganni illongkoe* is een opgeloste constructie, waarbij het achtervoegsel *i*, dat eigenlijk achter de geheele samenstelling zou moeten staan, vooruitgeplaatst is. Deze lezing wordt gesteund door het eenige regels verder volgende *napalanganni*.

Soempoe enz., zie P. B. blz. 238.

Sandak, „peilen”, Boeg. *sada'*, Mak. *sanda'*, Tont. *sondak*.
Napalanganni, van den stam *langan*, met het achtervoegsel *i*, dat hier ook pron. 3^e pers. enk. zijn kan.

Male is *oem*-vorm van den stam *wale*, waarvan een ander deelwoord *mowale*, eveneens „gaan, voortgaan” beteekent. Ook het Bare'e heeft *mowale* in dezelfde beteekenis, in de priestertaal.

Soen, „uitkomen”, ook in het Bare'e in den vorm *soewoe*, hetwelk een gesplitste vorm moet zijn van *soeoe*, een tweelettergeregigd uitgesproken *soe*, dat direct op *soen* teruggaat.

Tameraoekmora. Adhortativus: „laat ons dan toch het *meraoek*-feest gaan vieren”, waarbij het voornw. van den 1^{en} persoon inclus. wordt gevoegd vóór den deelwoordsvorm.

Mo is de enclitische partikel, die evenals het Mal. *lah* achter een Imperatief gevoegd, aansporingspartikel is. *Ra*, zie P. B. blz. 240.

*Salendoe*²*na*, zie P. B. blz. 236.

Mpembamban, een *oem*-vorm van den nominalen stam *pempamban*. Andere voorbeelden zijn: *oempegaraga*, „zoeken te maken”, *oempenamoe'*, „zich trachten te bedekken”, *mpe-rangi*, „gaan hooren, trachten te hooren”.

De *me*-vorm heeft in dit geval een reflexieve beteekenis, evenals bij *melenten*, „zich uitstrekken”, *mendio'* „zich baden”, *mentoë*, „zich vasthouden”.

Namate is een voorbeeld van de vervoeging van de in-, transieve w. w. Andere voorbeelden zijn: *namale*, „hij ging”, *nalao*, „hij ging”, *nasae*, „hij kwam”, *nasoele*, „hij keerde terug”.

2. Oelelean Anak Misa'. Verhaal van het Eenig Kind.

Den taoe misa', da'dian pia moane, sanganna: Anak Misa'.

Iatonna kapoea-poeamo, matemi toe ambe'na sola indona.

Den sangallo naloo mangkambi' sola solanna. Namendio' nasang diong saloe.

Er was eens een man wien een jongen werd geboren, wiens naam was Eenig Kind.

Toen hij al eenigszins groot was, stierven zijn vader en zijne moeder.

Op een dag ging hij (buffels) hoeden met zijne makkers. Zij gingen met hun allen baden beneden in de rivier.

Iate solanna male norong lalloe malikoena. Iate Anak Misa' dio bang biring saloe mentoë lako rioe.

Nakoeami toe solanna: Talam-moe' Anak Misa'! Ta'kala nasi-la'ka'-la'ka'imi toe Anak Misa', moka tantang dio mai rioe.

Ta'kala natilampi' toe rioe, naboeangi tama tanga saloe. Iate Anak Misa' naporongan toe rioe, nabaami oeai.

Ta'kala nasae lako oeai tigoeririk, nani boeboen To Tamanang. Nakendek langan boeboen sola oronganna, namaningo bang dio boeboen.

Ta'kala nasaemo To Ma'boeboen meoeai. Nakoeami: Minda anak te? Roeso boeboengkoel! Nakoemi Anak Misa': Nalam-moe'na' solakoe.

Iate To Meoeai nabaa lako banoeanna toe Anak Misa'. Nadaranai toe Anak Misa'.

Sabasalle toe Anak Misa', loomi sola ambe'na mangkambi'.

Sangallo koemande pentalloen. Naissamo loo kalena mangkambi'. Den sangallo loo nasang toe solanna ma'pasa'. Naloo palakoe oeng talloeng lise lako ambe'na.

Nakoeami toe ambe'na: La moepatoembai toe oeng? Nakoeami: La loona' ma'pasa'.

Nasae lako pasa', ntiromi taoe la oempatei oela'. Nakoeami Anak Misa': Da mipatei! Koecalimira talloe oeng.

Soelemi lako banoeanna, mbaai

Zijne makkers gingen zwemmen op een diepe plek. Het Eenig Kind bleef maar bij den oever der rivier, zich vasthoudend aan het gras.

Zijne makkers zeiden: Laat ons het Eenig Kind verdrinken! Toen grepen zij te zamen het Eenig Kind, dat het gras niet wilde loslaten.

Daarop raakte het gras los en zij wierpen hem midden in den stroom. Het Eenig Kind bleef drijven op het gras: het water voerde hem mee.

Daarop kwam hij in een draaikolk, waar de put was van den Kinderlooze. Hij klom in den put, met zijn drijver en speelde maar in den put.

Toen kwam de Eigenaar van den put om water te halen. Hij zeide: Wie is dit kind? Mijn put is troebel! Het Eenig Kind zeide: Mijne makkers hebben mij willen verdrinken.

De Waterhaler bracht het Eenig Kind naar zijn huis. En hij voedde het Eenig Kind op.

Toen het Eenig Kind groot was, ging hij met zijn vader (buffels) hoeden.

Iederen dag kreeg hij driemaal te eten. Hij kon reeds alleen gaan hoeden. Op een daggingen al zijne makkers naar de markt. Hij ging drie geldstukjes vragen aan zijn vader.

Zijn vader zeide: Wat wilt ge met dat geld doen? Hij zeide: Ik wil gaan markten.

Toen hij op de markt was gekomen, zag hij liëden die eene slang wilden dooden. Het Eenig Kind zeide: Doodt haar niet! Laat ik haar maar koopen voor drie geldstukjes.

Hij keerde terug naar zijn

toe oela', napadioi to' betteng.

Pasa' pole', mpalakoemi talloe oelang, la loo ma'pasa'. Saemi lako pasa', ntiromi taoe la mpatei asoe.

Nakoeami Anak Misa': Da mpatei! Koealimira talloe oelang. Nabaai lako banoeanna soele.

Pasa' pole', loomi ma'pasa' mbaa talloe oelang. Rampo lako pasa', ntiromi taoe la mpatei balao.

Nakoeami Anak Misa': Da mipatei balao! Koealimira talloe oelang. Nabaai lako banoeanna soele.

Pasa' pole', loomi ma'pasa', mbaaomi talloe oelang. Rampo lako pasa', ntiroi taoe la mbalili' tambolang.

Nakoeami Anak Misa': Da mbalili'! Koealimira talloe oelang. Nabaai soele lako banoeanna.

Iate oela' naloeanni misa' sisin boelaan, nabenni Anak Misa'. Nakoeami: Iate sisin soesoeanmi banoeanna ambe'moe sola mintoe'na apana ambe'moe, name-nda'di boelaan nasang.

Naloomi Anak Misa', soesoeci toe banoeanna ambe'na, name-nda'di boelaang nasang.

Iate Anak Misa' rampomi karebanna lako Anak Datoe. Napesoeani toe Anak Misa' la napomoeane.

Nasaemo toe Anak Misa' rampo lako banoeanna matoesanna, nasoesoeci sisin toe banoeanna ma-

huis, de slang meenemende en legde die in de veekraal.

Toen het weer markt was, vroeg hij drie geldstukjes om te gaan markten. Op de markt gekomen, zag hij lieden die een hond wilden dooden.

Het Eenig Kind zeide: Doodt hem niet! Ik koop hem immers voor drie geldstukjes. Hij bracht hem naar zijn huis bij zijn terugkeer.

Toen het weer markt was, ging hij markten met drie geldstukjes. Op de markt gekomen, zag hij lieden die eene muis wilde dooden.

Het Eenig Kind zeide: Doodt de muis niet! ik koop haar immers voor drie geldstukjes. Hij bracht haar naar zijn huis bij zijn terugkeer.

Toen het weer markt was, ging hij markten met drie geldstukjes. Op de markt aangekomen, zag hij lieden die een reiger wilden doodschieten.

Het Eenig Kind zeide: Schiet hem niet dood! Ik koop hem immers voor drie geldstukjes. Hij nam hem mee bij zijn terugkeer naar zijn huis.

Die slang braakte een gouden ring uit en gaf hem aan het Eenig Kind. Hij zeide: Met dezen ring worde door u bestreken het huis van uwen vader en alles wat van uwen vader is, dan zal het allemaal goud worden.

Het Eenig Kind ging het huis van zijn vader bestrijken, en het werd geheel van goud.

Het gerucht van het Eenig Kind kwam tot de Dochter van den Vorst. Zij zond om het Eenig Kind, opdat zij hem tot man zou krijgen.

Toen het Eenig Kind bij het huis zijner schoonouders gekomen was, bestreek hij het huis zijner

toesanna, namenda'di boelaan nasang.

Iate Anak Datoe natanga'mi lan penaanna nakoeami: Iake soesito, tae' taoe kalala'. Naarak taoe toe Anak Datoe, garaga patoeang.

Ta'kala mandalammi toe patoeang, disoeami toe Anak Misa' roko soeka'i toe patoeang. Naboemboenni taoe toe Anak Misa'.

Iate Oela', Balao, Tambolang, Asoe nakoeami: Di boemboenmo toe poeangta. Naloomi sola a'pa'i ntiroi toe Anak Misa'.

Saemi lako toe naninna Anak Misa' diboemboen, nakoeami Oela': Koedolo mento'tok, oendiko, Balao, mangkaro, oendi, Asoe, mengkanggang, oendi, Tambolang, mba'bakki. Ta'kala nasoenmo toe Anak Misa'.

Nalaomi soesoei osing toe banoeanna matoesanna, namenda'di kajoe soele. Soelemi lako banoeanna ambe'na te Anak Misa' sola kaoenanna.

Nakoeami Anak Misa': Iate sisinkoe nala bainekoe. Loo komi alanna' lako banoeanna.

Iate Oela', Balao, Asoe, Tambolang malemo la nalai. Iatonna rampomo lako banoeanna baine, nakoeami Asoe: Diong padang la koesamang toe sisin ke to-bangi; Oela' lan boesso la mboloi api; Tambolang do dapo' la ba'bakki api, ke napadoekoei taoe; Balao daka' sisin.

schoonouders met zijn ring en het werd geheel van goud.

De Prinses overlegde in haar hart, zij dacht: Wanneer dat zóó gaat, dan zijn er geen arme menschen meer. Toen spoorde de Prinses de menschen aan om een kuil te maken.

Toen de kuil reeds diep was, werd het Eenig Kind naar beneden gezonden, om den kuil te peilen. Toen bedolven de menschen het Eenig Kind.

De Slang, de Muis, de Reiger en de Hond zeiden toen: Onze heer is bedolven. Toen gingen de gezellen met hun vieren naar het Eenig Kind kijken.

Toen zij gekomen waren aan de plaats waar het Eenig Kind bedolven was, zeide de Slang: Ik begin met te boren, daarop krabt gij, Muis, het uit, gij, Hond, graaft het uit en gij, Reiger, stuift (de aarde) weg. Daarop kwam het Eenig Kind tevoorschijn.

Toen ging hij het huis zijner schoonouders met houtskool bestrijken en het werd weder van hout. Nu keerde het Eenig Kind met zijne slaven terug naar het huis van zijn vader.

Toen zeide het Eenig Kind: Mijn ring heeft mijne vrouw weggenomen. Gaat gijlieden hem voor mij halen in haar huis.

De Slang, de Muis, de Hond en de Reiger gingen om hem te halen. Toen zij aan het huis der vrouw waren gekomen, zeide de Hond: Op den grond zal ik den ring opvangen als hij valt; de Slang gaat in het watervat om het vuur te blusschen; de Reiger op de stookplaats, om het vuur uit te waaien, wanneer menschen het aansteken; de Muis zoekt den ring.

Nadaka' Balao toe sisin lan patti, tae' nakita. Ta'kala naka-boe'toei lan allonan namale mbaai.

Sae lako biring tasik nakoeami Oela': Mbara, koetiroi; nakoeami Tambolang: Oemba doekara, koetiroi; nakoeami Asoe: Benna'ka doeka, koetiroi. Nakoeami Balao: Apa doeka te Lima Kaleboe, la nissani toë?

Ta'kala nabenni Balao lako Asoe, tobangmi roko tasik, nakandei bale. Iate solanna Asoe soele nasang lako banoeanna; Asoe toro bang dio biring tasik ma'dokko ngkampai To Mamekan.

Nakoeami To Mamekan: Ma-laiko, Asoe! Apa tae' namalai. Nakoeami: Dai' to, koekampai toe bale'moe. Ta'kala namale Asoe, mbaai toe bale' toe ngkandena sisin.

Sae lako banoea mbaai, natotoki Tambolang lamai bale', nabenni Anak Misa'.

Oela', Asoe, Balao, Tambolang toro nasang dio banoecanna Anak Misa'. Iate Oela' dipetokkoran, Tambolang dipebale'an, Asoe dipekande bo'bo', Balao dipekande doeka bo'bo'.

De Muis zocht den ring in de kist, maar zag hem niet. Daarna bracht zij hem te voorschijn uit het hoofdkussen en ging er mede heen.

Toen zij aan het strand gekomen waren, zeide de Slang: Waar is hij toch, laat ik hem eens zien; de Reiger zeide: Waar is hij dan toch, laat ik hem zien; de Hond zeide: Geef hem mij dan toch, dat ik hem zie. De Muis zeide: Wat wil die Rondhand, zou die hem kunnen vasthouden?

Daarop gaf de Muis hem aan den Hond, maar hij viel in zee en een visch slokte hem op. Toen keerden de makkers van den Hond allen naar het huis terug; slechts de Hond bleef aan het strand zitten, oppassende bij een Hengelaar.

De Hengelaar zeide: Ga weg, Hond! Maar hij ging niet weg. Hij zeide: Laat toe dat ik op uwe visschen pas. Daarop ging de Hond weg, met den visch die den ring had opgeslokt.

Toen hij daarmee aan het huis was gekomen, pikte de Reiger hem uit den visch en gaf hem aan het Eenig Kind.

De Slang, de Hond, de Muis en de Reiger bleven allen in het huis van het Eenig Kind. Voor de Slang werden kikkers gezocht, voor den Reiger visschen, de Hond werd gevoed met rijstepap, de Muis werd eveneens gevoed met rijstepap.

Aanteekeningen.

Het begin van dit verhaal: Een kind dat in het ongeluk geraakt en aankomt bij een kinderloos echtpaar, eene kinderlooze vrouw of (zooals hier) bij een kinderloozen man, vindt men dikwijls terug in de Indonesische letterkunde. Men vergelijkte bijv. in de „Tontemboansche Teksten" No. 17 (Ver-

taling blz. 37), in „de Bare'e-sprekende Toradja's" deel III, blz. 398, noot 1, in de „Sangireesche teksten", No. 23, (Bijdragen K. I. 5, X, blz. 64). Ook in de Halmaherasche Verhalen is de „Putbewaakster" (*Soemoe ma Fakiri*) eene gewone verschijning. De put of de draaikolk is oorspronkelijk een ingang tot de Onderwereld en de Oude Vrouw is de poortwachtster.

Is de zwerveling eenmaal bij deze Oude Vrouw aangeland, dan heeft hij een tehuis en vandaar uit beleeft hij zijne verdere avonturen. Wat het „Eenig Kind" nog overkomt, is een verhaal waarvan men parallellen vindt in Tontemb. Teksten No. 25, 26 en 28 (Vertaling, blz. 74, 75) en Bare'e-Tor. III, No. 45, 46 (blz. 387—390). Het is het verhaal der Dankbare Dieren, die hulp bewijzen aan dengene die hun het leven heeft gered.

Oelelean, zie P. B. blz. 229.

Anak Misa', „Eenig Kind". *Misa'* is het gewone telwoord voor „één"; zie de Aanteekeningen bij het voorgaand verhaal, blz. 272. De plaats van *misa'* wijst hier aan dat het „eenig" beteekent; *misa' anak* beteekent „een kind", bijv. *poema misa' anak lao mangkambi'* „verhaal van een kind dat ging buffelhoeden".

Da'dian, „wien geboren werd". Het suffix *-an* geeft hier te kennen dat de handeling voor, aan, ten behoeve van iemand geschiedt. Zie bijv. ook P. B. blz. 240 op *tekarangki'* en blz. 241 op *tiro pa'de* en het volgende: *boengkaranna'* „open u voor mij"; *lallengangki' sendana sambali'*, „ga voor ons den sendana-boom ginds omhakken"; *to matoca dipannian kandena*, „voor de oude werd haar eten neergezet"; voor *da'di*, zie voorgaand verhaal, blz. 274.

Pia, zie P. B. blz. 241.

Moane; in de ons gegeven teksten treffen wij de vormen: *moane* en *moeane* aan; den laatsten vorm houden wij voor een lichtere uitspraak van *moane*; in het laatste is *mo* voorvoegsel, *ane* is stam. Dit woord voor „man" heeft een groote verbreiding in Indonesië; verschillende vormen zijn: Boeg. *worowane*, Mandarsch *boroane*, Balantaksch *moroone*, Makassaarsch *boerane*, Boven-Mandarsch *taoe moane*, *to moane*, Badasch *to maane*, Lebonisch *to ma'ani*, Bobongkosch *mo-*

'ane, Banggaisch *malane*, Engganosch *mani* en Soelasch *mene*. Al deze vormen bewijzen welk een groot deel van het Indonesisch taalgebied het woord bestrijkt. De stam is zeker wel dezelfde, als die van het Mal. *bĕrani*, het Tontemb. heeft de vormen: *waranei*, Tomb. id. „dapper” en *wa'ani*, als mannelijke eigennaam; in het Tomb. is *se waranei*, „de jongelieden, het jonge mannelijk geslacht”.

Dit geeft te vermoeden dat *waranai* en zijne equivalenten het frequentatief infix *ar* hebben en dat er een stam *wani*, *wanci*, *wane* bestaat, die „mannelijk, dapper” beteekent en met het prefix *mo* (*moe*) zoowel als bepaling van *to*, *taoe*, als ook als zelfstandig adjectief optreedt in den zin van „mannelijk, man”. Het voorvoegsel *mo-* komt ook in den frequentatieven vorm *moro-* voor, die dan meervoudig is.

Sanganna, zie P. B. blz. 231.

Iatonna, „In den tijd dat, toen” zal wel samengesteld zijn uit het aanw. voorn.w. *iatoe*, „die dat”, ook wel *iato* luidend, en het bezitt. voorn.w. 3^e ps, enk. *na*, dat hier dan lidwoord geworden is. Dat de *n* hier verdubbeld wordt zal, evenals bij *sanganna*, hierin zijn reden vinden, dat de klemtoon valt op de voorlaatste lettergreep van het samengestelde woord.

Kapoea-poeamo; *kapoea* zie aant. voorg. verhaal, blz. 272. De woordherhaling heeft hier waarschijnlijk de beteekenis van „tamelijk”, „eenigszins”.

Sola, zie P. B. blz. 235 en 242.

Naloo, „hij ging”, voorbeeld van de vervoeging van het intransitieve w. w.; andere voorbeelden zijn: *nalao medengen tama pangala'*, „zij ging zure vruchten zoeken in het bosch”, zie P. B. blz. 226; *namale nalai toe indo'na*, „hij ging zijn moeder halen”; zie P. B. blz. 226; *nasaemo toe saa*, „toen de slang gekomen was”, zie P. B. blz. 228; *natae' nasoele*, „en het is niet, dat hij is teruggekeerd”, zie P. B. blz. 239; *tae'pa tamate*, „wij sterven nog niet”; *koeloo mperangi*, „ik ga eens hooren”; *nakendek toe Pa'darangan langan*, „Pa'darangan klom naar boven”. In de bovengenoemde gevallen wordt het pers. v.n.w. gevoegd vóór het w.w. Ook komt voor dat het pers. v.n.w. achter het w.w. geplaatst wordt, bijv. *moraina'*, „ik wil”, zie P. B. blz. 233 en in eenige gevallen na de partikel *la*, die een voornemen of gezindheid te kennen geeft: *la loona'*, „opdat ik ga”, *la torropa'*, „dan zal ik blijven”.

Mangkambi'; *ma* met neusklink gesloten komt voor bij de transitieve w.w., terwijl de vormen met *ma*- zonder neusklink intransitieven zijn. Andere voorbeelden zijn: *mangga-raga*, „iets maken“, *mangkaro*, „iets krabbelen“. *mantara*, „iets kappen“, *mangoenoe'*, „iets haspelen“.

Namendio'. Hier is het voorvoegsel *me*, dat te kennen geeft „zoeken naar, uitgaan op“, zie P. B. blz. 231, gevoegd vóór den intensieven stam; andere voorbeelden zijn: *menda'di*, „worden“, *mentoë*, „zich vasthouden“, *mento'tok*, „boren“, *mengkangkang*, „graven“, *mengkalo*, „afdalen“.

Diong, beteekent eigenlijk „beneden“, bijv. *to diong*, „de mensch beneden“, *madiong*, „laag“, *poedoek diongan*, „benedenlip“; *diong* als prepositie gebruikt, beteekent „beneden in“, *diong loë*, „onder“.

Norong. Een *oem*-vorm van *orong*, „zwemmen“, dat als afleiding, *orongan*, „drijfhout“ bezigt. Behalve bij woorden met een klinker aanvangende, zooals *oenoni*, „kraaien“, *nenta*, „begeleiden“, *oenampa'*, „uitspreiden“, *oenoenoci*, „spinnen“, treedt *oem*- ook bij woorden met een medeklinker aanvangende vaak als voorvoegsel op, bijv. *oentiroi*, „zien“, *oempatei*, „dooden“, dat tot *mpatei* wordt, *oempepegaraga*, „laten maken“, zie P. B. blz. 237 en 238 en *mbaa*, „brengen“, *ntambai*, „roepen“, *mbalili'*, „schieten“, *ngkilalai*, „met weemoed denken aan“, resp. uit *oembaa*, *oentambai*, *oembalili'*, *oengkilalai*. In *norong*, *oenoni*, *oenampa'* moet de *n* uit *m* zijn ontstaan.

Dio, voorzetsel „in, op, te“, *padio*, „ergens neerleggen“.

Biring saloe, „oever der rivier“; in deze genitief-constructie komt het bepalende lid achteraan. Dit is regel in het Sa'dansch, bijv. *oelelean pare*, „rijstverhaal“, *balimbing kajoe*, „holte van een boom“, *batang kajoe*, „boomstam“, *boko tedong*, „buffelrug“, *tanga saloe*, „het midden van den stroom“.

De constructie, waarbij het bepaalde woord uit het genitief-verband wordt losgemaakt, doordat het bezittelijk voorn. woord 3^e pers. enkv. er aan gehecht wordt, komt evenals in het Boegineesch, ook in het Sa'dansch voor, zie P. B. blz. 237, bijv. *banocanna ambe'moe*, „het huis van uw vader“, *mintoe'na apana ambe'moe*, „alles wat van uw vader is“, *banocanna matoesanna*, „het huis van zijn schoonvader“, *naninna Anak Misa'*, „de plaats van den Eenige“, *solanna asoe*, „de makkers van den hond“, *bo'bo'na anakna*, „de

rijst van zijn kind", uit welke voorbeelden blijkt, dat deze constructie voorkomt waar het bepalende lid een persoon is, of een als persoon gedacht wezen. Maar zij komt ook voor, waar dit niet het geval is, bijv.: *mintoe'na inanna*, „alles van zijn verblijf". Dit is het eenige voorbeeld, dat ons tot nu toe bekend is.

Lako, beteekent eigenlijk „gaande naar", als voorzetsel „tot"; naast *lako* komt *lao* voor.

Talammoe', „laten wij hem verdrinken". *Malammoe'*, is „zinken", de vertaling zal dus moeten luiden: „doen zinken, verdrinken".

Nasila'ka'-la'ka'mi, „zij grepen te zamen"; de wederkeerige vorm wordt met *si* gevormd, bijv. *silasa*, „in elkaar passen", *sitambaan*, „elkander roepen", *sitamoean*, „elkaar ontmoeten", *sisolan*, „elkaar gezelschap houden". De woordherhaling drukt hier het meervoudige uit, evenals in *siraka'raka'mo*, „zij omarmden elkaar".

Dio mai; *dio* beteekent „te", *mai*, Mal. *mari*, „herwaarts".

Natilampi'; de functie van *na* in dit geval is die van een voegwoord. Het is dus te vertalen met „en". bijv. Spelboekje No. 30: *Boloe kapoe' kalosi gatta na sambako*, „Sirih, kalk, pinang, gambir en tabak". Deze beteekenis heeft *na* ook in zinnen als deze: *iate Pangalo'galo' sola ndo'na tamamo lembang nama'lembang*, „toen gingen P. en zijn moeder in het vaarttuig en voeren heen".

Nu wordt *na* ook aangetroffen in eenige gevallen na woorden als *ta'kala*, „toen", *tiramban*, „plotseling", bij deelwoorden, waar het dan wellicht de beteekenis heeft van het voegwoord „dat", „toen was het dat", bijv. *ta'kala natibocngka' toe batoe*, „toen werd de steen geopend"; *tiramban naditambenan kajoe bocangin*, „daarop was het, dat zij casuarinenhout kruiselings aan elkaar bonden"; *ta'kala nadipakandemo*, „toen werd eten gegeven". Zoo ook vinden wij hier: *ta'kala natilampi'*, „toen was het, dat het losraakte".

Tilampi', „het raakte los"; het voorvoegsel *ti* geeft, evenals het Mal. *tër*, te kennen, dat de afgelopen handeling onopzettelijk, niet met voorbedachten rade, toevallig plaats heeft. De agens wordt ook bij het *ti*- derivaat niet genoemd. Andere voorbeelden zijn: *tiboengka'*, „hij ging open", *titoetoe'*, „hij sloot zich".

Naboeangi, „zij wierpen hem in”. -*i* moet hier het richting-aanduidende achtervoegsel zijn, dat zoo vaak in het Sa'-dansch voorkomt. Andere voorbeelden zijn: *la loo mpa'i toe baloe*, „opdat hij zou gaan beitelen in den steen”; *namale nggaragai toe peraoekan*, „zij gingen werken aan de feest-plaats”; *napatamai boeso boelaan*, „zij deed het in een gouden waterkruik”; *namale te kaoenanna lellingi toe sendana*, „zij gingen, deze slaven, den sendana-boom omhakken”; *pasilasa-lasai kalemoe te toban bassi*, „deze ijzeren kooi past voor uw lichaam”.

Naporongan, „hij gebruikte als drijver (om te blijven drijven)”. De stam is *orongan*, van het boven (blz. 282) besproken *orong* (Sang. *oeroeng*, „duiken”); *morongan*, „een dobber of drijver gebruiken”; *naporongan* moet dus staan voor *naporongan*. Het achtervoegsel *-an* heeft hier zijne gewone plaatsaanduidende beteekenis; de handeling geschiedt op of in, vandaar ook met, door middel van het aldus aangeduide voorwerp. Andere voorbeelden zijn: *oenoeran*, „spinnewiel”, van *oenoe'*, „haspelen”; *no'koran*, „zitplaats”, van *no'ko'*, „zitten”. Over *orongan*, zie nog P. B. blz. 239.

Tamanang, „kinderloos”, Mak. *tamanang*, Boeg. *tamanang*, Bar. *tamana*.

Toma'boeboen, „de eigenaar van den put, degeen die een put heeft”; de *ma'* afleidingen hebben de beteekenis van „hebben, gebruiken, wat door het grondwoord te kennen wordt gegeven”. *Ma'kande*, „eten hebben, voorraad van spijs bezitten”; *ma'lembang*, „een vaartuig gebruiken”; *ma'pangan*, „sirih pruimen”. Zie P. B. blz. 238.

Meoeai, „water halen”, zie P. B. blz. 231.

Nalammoe'na'. Het achter *nalammoe'* gevoegde *na'* is de korte vorm van den 1° pers. enk., zie P. B. blz. 233.

Mangkambi', „hoeden”. De vorm met *ma* + neusklink heeft meest een transitieve beteekenis, bijv.: *to manggaraga lembang*, „mensen die prauwen maken”; *mangkaro*, „iets uitkrabbelen”; *mantara kajoe*, „hout kappen”; *mangoenoe'*, „haspelen”.

Koemande, zie P. B. blz. 234.

Pentalloen, „driemaal”. De vermenigvuldigende telwoorden worden gevormd door *pe* + neusklink voor het hoofdtelwoord te voegen. Voor de *t*, *d* en *s* wordt deze *n*, voor *k*

ng, voor de *p*: *m*, voor een klinker *n*, en voor de *l* verdwijnt de neusklink; tweemaal *pendoean*, driemaal *pentalloen*, viermaal *pena'pa'*, vijfmaal *pelima*, zesmaal *penanan*, zevenmaal *pempiloe*, achtmaal *pengkaroea*, negenmaal *pengkasera*, tienmaal *pensampoelo*, honderdmaal *pensaratoe*.

Ma'pasa', „naar de markt gaan, markten”; het stamwoord *pasa'* is het Mal. *pasar*.

La, zie P. B. blz. 238.

Loona', vervoeging van het intransitieve w.w. met achtervoeging van het pers. voorn.w. 1^e pers. enkv.

Da, zie P. B. blz. 232.

Napadioi to' betteng, „hij legde die in de veekraal” (de omheining onder den huisvloer, waar het vee wordt gestald). Het voorzetsel *dio* „in” wordt gevoegd vóór een zelfst.n.w. dat eene bergplaats aanduidt en deze samenstelling kan door voorvoeging van *pa* en een voorgevoegd pers. v.n.w. gemaakt worden tot een w.w. hetwelk beteekent „iets plaatsen in de door het grondwoord aangeduide bergplaats”. Het is eene soortgelijke constructie als die van *palan*, zie P. B. blz. 234. Daarna is het voorzetsel *dio* met zijne voorvoegsels losgemaakt van den naam der bergplaats, het zelfst.n.w. dat door *dio* werd geregeerd, en daardoor tot een zelfstandigen werkwoordsvorm geworden; in dit voorbeeld dus *napadio*. Achter dezen zelfstandig geworden vorm is *-i* gevoegd, zoodat men den vorm *napadioi* krijgt. Hetzelfde geschiedt met de *palan*-constructie in den zin uit het vorige verhaal (zie blz. 274) *koepalangani illongkoe te*, „ik zal je in mijn neus stoppen”, hetgeen nog nader wordt bevestigd door het volgende *napalanganni*.

Voorbeelden van zulke constructies zijn: *misa' napalo'-soemboeng*, „één deed zij op den Zuidkant”; *napadio bang banoea toe bo'bo'na anakna*, „hij liet de rijst van zijn jongen maar thuis”, (hier zijn *dio* en *banoea* gescheiden door *bang* en zoo wordt dus de vorm *napadio* zelfstandig). In den zin *naparokoani anakna roko bo'bo'na sangreré'*, „hij legde een stuk neer op de rijst van zijn kind”, is ook de vorm *naparoko* zelfstandig gemaakt en van de achtervoegsels *-an* en *-i* voorzien; daarna is *roko* nog weer opnieuw opgevat, om den naamval van *bo'bo'na* te bepalen.

Nabenni, grondvorm *be*, uit *bai*, vgl. *Bare'e wai*, „geven”, uit *wari*, *bari*, Mal. *bèri*.

Soesoeanmi, lokaal-passief naast het actieve *soesoeti*, „strijken op, bestrijken”.

Napomocane, zie P. B. blz. 233.

Nasoesoeti sisin toe banoeanna, „hij bestreek met den ring zijn huis”. In deze constructie volgt het werktuig waarmede de handeling geschiedt onmiddellijk op het werkwoord. *Soesoeti* wordt daarmede verbonden door het achtervoegsel *-i*, dat hier den instrumentalen naamval van *sisin* aanduidt. Evenzoo is het in den zin *nalaomi soesoeti osing toe banoeanna matoesanna*, „hij ging bestrijken met houtskool het huis zijner schoonouders”.

Penaan, „hart, gemoed, binnenste”, afgeleid met *pe-* en *-an* van *naa*, Bar. *naa*, *narwa*, Mal. *njarwa*; op dezelfde wijze is van *tamba*, „roepen” afgeleid *petambaan*, „liefhebber van roepen”.

Mandalam, „diep”, een intransitieve *ma-*vorm, van een geprenasaleerden stam.

Disocami, „gezonden”, passief verleden deelwoord, zooals ook *dikande*, „gegeten”, *disandak*, „gepeild”, *dirok*, „met de lans gestoken”, *dipatei*, „gedood”, *dibatii*, „vermengd”, *diboemboen*, „bedolven”.

A'pa'i, „zij vieren”, d.i. *a'pa'* „vier” met het achtergevoegde pers. v.n.w. 3^e pers. enk. en mv. *-i*. Evenzoo *sola doelai*, „beiden te zamen”.

Alanna', „haalt voor mij”, van *ala*, „halen”, met het achtervoegsel *an* en het verkorte v.n.w. 1^e pers. enk. *na'*. Het suffix *-an* heeft de beteekenis van „ten behoeve van, ten voordeele van”. Zie P. B. blz. 240.

Nakaboe'toei, „hij was zichtbaar”, vervoeging van den vorm met *ka*, die bijv.naamw. vormt.

Mbara, „waar dan toch?”, verkorting van *oembara*.

Benna'ka, „geef hem mij dan toch”, *ka* is „toch”.

Lima Kaleboe, „Rondhand”, *leboe*, *kaleboe*, „rond”, Boeg. *leboe*, evenals *lewoe*, *malewoe*, vandaar *leboekkan*, „eiland”, Boeg. *liboëkëng*, Mak. *lioekang*, Bar. *liwoeto*. *Limboe* in *malimboean* beteekent „rondom”.

Nissani, „hij weet het”, staat voor *naissani*.

To mamekan, „hengelaar”, vgl. Bar. *peka*, „hengelhaak”.

Malai, „heengaan”, *lai* is ontstaan uit *lari*, zooals *mai* uit *mari* (hierheen).

Sa'dansche Volksverhalen.

(Z.-W. Midden-Celebes).

Tekst, Vertaling en aanteekeningen door

A. A. VAN DE LOOSDRECHT,

Dr. N. ADRIANI en Dr. H. VAN DER VEEN.

3. Poëma misa' anak lao mangkambi'.

Verhaal van een jongen, die ging buffelhoeden.

Den misa' anak lao mangkambi'. Kiallo lao bang mpakande masapi roko saloe; napakande bo'bo'na.

Nakoea: Andoeloe'koe, andoeloe'koe diong likoe! Kendekko kande bo'bo'moe, dibatii boemboengan.

Ta'kala nakendek kande. Janna poeramo koemande, soele mi roko likoe.

Iatoe pia natiromi ambe'na madongkong bang kalena. Nakoeami toe ambe'na lako indo'na: Ba'toe na'apai toe anakta nama-dongkong bang; ba'toe minda bang nabon bo'bo'na?

Nasindingi ambe'na toe anakna, natiromi toe anakna male roko saloe mbaa bo'bo'na. Sae roko, nakoeami: Andoeloe'koe, andoeloe'koe diong likoe! Kendekko kande bo'bo'moe, dibatii boemboengan.

Iatoe ambe'na te pia soele mo lako banoa, nakoeami lako indo'na, nakoea: Apa pale nama-dongkong toe anakta, nabon bang masapi toe bo'bo'na.

Den sangallo toe pia lao ra-

Er was eens een kind dat ging buffelhoeden. Dagelijks ging hij maar een paling voederen, benedenwaarts in de rivier; hij voerde hem zijne rijst.

Hij zeide: Mijn palinkje, mijn palinkje in de kolk! Kom naar boven om je rijst te eten, vermengd met melk.

Dan kwam hij boven om ze te eten. Als hij dan klaar was met eten, keerde hij terug naar de kolk.

Zijn vader zag, dat die jongen maar vermagerde. Toen zeide zijn vader tot zijne moeder: Wat zou er toch aan ons kind schelen, dat hij maar mager is; aan wien zou hij toch zijne rijst geven?

De vader bespiedde zijn kind, hij zag dat zijn kind afwaarts naar de rivier ging met zijne rijst. Daar beneden aangekomen, zeide hij: Mijn palinkje, mijn palinkje, in de kolk! Kom boven om je rijst te eten, vermengd met melk.

De vader van dien jongen keerde naar huis terug en zeide tot de moeder, hij zeide: Wat de oorzaak is dat ons kind nog mager is, hij geeft zijne rijst maar aan een paling.

Op een dag ging de jongen

mba tedong langan tanete, la napakande. Iatoe ambe'na toe pia tae' nalao mbaani bo'bo'na toe anakna, napadio bang banoea toe bo'bo'na anakna.

Iate ambe'na te pia lao mbaani bo'bo'na toe masapina anakna. Sae roko saloe, nakoeami: Andoe-loe'koe, andoe'loe'koe diong likoe! Kendekko kande bo'bo'moe.

Ta'kala nakendekmo toe masapi, kandeï toe bo'bo'na. Tiramban naba'tai ambe'na napolo doea toe masapi. Nabaai soele lako banoea, natollo'i. Naparokoani anakna roko bo'bo'na sangrere'.

Iate pia tonna soele ma'pebala, kendekmi langan banoea. Nakoea: Oembaani toe bo'bo'koe? Nakoea ambe'na: Dio sia para-para.

Ta'kala nalai toe bo'bo'na, natiromi toe masapi diong bo'bo'na sangrere', mokami kandeï toe bo'bo'na. Natikaraimi male roko saloe mbaa bo'bo'na.

Sae roko, natambaimi toe masapina, tae' kendek kande bo'bo'na. Nakoeami lan penaanna: Masapingkoe toe diong bo'bo'koe.

Iate pia soelemo lako banoea, kendek langan banoea, nalaimi barra' manik lan batoetoe. Iatonna nangkamo nalai toe barra' manik, nakoeami lako ambe'na: La malemoe akoe.

Ta'kala namale, oendi bangmi toe ambe'na roendoe'i. La nalambi'oi ambe'na, nasamboranni toe barra' manik.

buffels opjagen naar boven op de heuvels, om ze te laten grazen. De vader van den jongen ging toen zijn kind de rijst niet brengen, doch hij liet de rijst van zijn kind maar tehuis.

De vader van den jongen ging diens rijst brengen aan den paling van zijn kind. Toen hij beneden aan de rivier was gekomen, zeide hij: Mijn palinkje, mijn palinkje in de kolk! Kom boven om je rijst te eten.

Daarop kwam de paling naar boven en at van de rijst. Eensklaps hakte de vader op hem in, en hieuw hem in tweeën. Hij bracht hem naar huis bij zijn terugkeer en kookte hem. Hij deed voor zijn kind een stuk er van onder diens rijst.

Toen de jongen terug kwam van het naar den stal drijven (der buffels), ging hij de trap op het huis binnen. Hij zeide: Waar is mijne rijst? Zijn vader zeide: Ze is op de rookvlïering.

Daarop nam hij zijne rijst, zag een stuk paling in zijne rijst en wilde toen zijne rijst niet eten. Hij haastte zich afwaarts te gaan naar de rivier, met zijne rijst.

Beneden gekomen, riep hij zijn paling, maar deze kwam niet boven om zijne rijst te eten. Hij zeide in zijn hart: Het is mijn paling die in mijne rijst is.

De jongen keerde terug naar huis, ging de trap op het huis binnen en nam kralen uit een zak. Toen hij gereed was met die kralen te nemen, zeide hij tot zijn vader: Ik wil heengaan.

Daarop ging hij heen, daarna volgde zijn vader hem maar achterna. Zijn vader zou hem bijna hebben ingehaald, maar toen strooide hij voor hem die kralen uit.

Soesi bang to: ke nalambi'oi ambe'na, nasamboranni toe barra' manik. Ta'kala iate pia lambi' batoe. Nakoeami: Batoe ting, batoe metamba ri goea, boengkaranna' kita mati'.

Ta'kala natiboengka' toe batoe, namekondong tama ta'pa titoe'oe' toe batoe. Oendi ambe'na la ntoei, beloekna mannamo nala.

Nakoea toe ambe'na: Batoe ting, batoe metamba ri goea, boengkaranna' kita mati', la nalana' anakoe. Tae' natiboengka'. Ta'kala soelemo lako banoea.

Iatonna masiang male sibaa pa' la loo mpa'i toe batoe. Sae lako, napa'mi toe batoe. Ta'kala natiboengka' toe batoe. Soen boe'koe' sisaramboean, noni: Sepoe, koe, koe, sepoe, koe, koe!

Zooging het maar door: wanneer zijn vader hem bijna had bereikt, strooide hij de kralen voor hem uit. Toen bereikte die jongen een steen. Hij zeide: Steen die geluid geeft, steen die roept in de holte, open u voor mij, opdat wij binnengaan.

Daarop opende zich de steen, hij sprong er in en terstond daarna ging de steen dicht. Achter hem wilde zijn vader hem vasthouden, maar slechts zijn haar greep hij.

Zijn vader zeide: Steen die geluid geeft, steen die roept in de holte, open u voor ons, opdat ik mijn kind hale. Maar hij opende zich niet. Daarop ging hij naar huis terug.

Den volgenden dag ging hij heen met een beitel, om den steen te gaan openbeitelen. Toen hij was aangekomen bebeitelde hij den steen. Daarop opende zich de steen. Er kwam eene vlucht duiven uit, roepende: Sepoe, koe, koe, sepoe, koe, koe!

Aanteekeningen.

Het begin van dit verhaal is gelijkloidend met eene To-radjasche vertelling, die te vinden is in Tijdschr. Bat. Gen., dl. XL, blz. 367, No. 28 en met het Tontemboansche verhaal: „De Kekekow en de Twee Gebroeders”, Tontemb. Teksten (Vertaling), blz. 77—81, en de parallellen, aangehaald op blz. 72, 73, No. 23. Wanneer het verhaal op dezelfde wijze was voortgezet, dan zou de jongen de graten van den paling hebben verzameld en begraven en daaruit zou een wonderboom zijn opgegroeid, die allerlei nuttige en kostbare zaken als bladeren en vruchten voortbracht. Maar het verhaal wijzigt zich, daar waar de jongen heengaat en kralen medeneemt om zijn vader bij de vervolging op te houden. Het loopt dan verder parallel met het Bare'e-Verhaal van *Tandani*, zie Tijdschr. Bat. Gen. dl. XLV, blz. 457. De parallellen zijn op blz. 462 aangegeven. Vgl. ook het

„Verhaal omtrent den Warëso”, No. 76 der Tontemb. Teksten (Vertaling blz. 227—229), waar eveneens een verongelikt kind door een steen in bescherming en bewaring wordt genomen en voortaan voor zijne ouders verloren is. In het aangehaalde Toradjasche verhaal knijpt de steen nog de vervolgende moeder in twee stukken.

Waarschijnlijk is dus dit Sa'dansche verhaal samengesteld uit twee bestanddeelen. De vlucht duiven is misschien te verklaren als de dragers der zielestof van den Jongen, den Paling en de rijst waarmede hij den steen was binnengegaan.

Kiallo, zie P. B., blz. 236.

Mpakande, oem-vorm van *pakande*, d. i. de stam *kande*, „eten” met het causatieve voorvoegsel *pa-*, dus „te eten geven”. De voorvoeging van *pa-* is nog de gewone vorming van het causatief in het Sa'dansch. Andere voorbeelden zijn nog: *pakatoe*, „zenden, toezenden”, van den stam *katoe*, „vallen, nederkomen”, in het Sa'dansch niet gebruikelijk, maar in het Bare'e voorkomend in de priestertaal; *pakatoe* is dus woordelijk: „doen neerkomen, doen terechtkomen”. Verder: *pakoeli*, „geneesmiddel”, st. *koeli*, in 't Sad. niet meer bekend, maar nog in 't Napoesch beteekenende „koud”; *pakoeli* is dus „verkoelingsmiddel”.

Andoeloe', wisselwoord van *masapi*, „paling”, dat een uiterst algemeen woord is in de talen van Midden- en Zuid-Celebes. Woordelijk beteekent *andoeloe'* „de rolronde”, vgl. Bare'e *doedoe*, Mak. Boeg. *doeloe'*, Bim. *loeroe*, Tontemb. *loeloen*, Jav. Mal. *goeloeng*.

Janna, „indien, als”, is ontstaan uit *ianna*, dat weder staat voor *dianna*, van *dian*, „zijn”, de oudere vorm van *den*; de woordelijke beteekenis van *janna* is dus „dit zoo zijnde”.

Ba'toe, „toch, wellicht”.

Naparokoani anakna roko bo'bo'na sangrere', „hij deed voor zijn zoon onder diens rijst een stuk”; *parokoani* bevat het achtervoegsel *-an*, dat betrekking heeft op het belanghebbend voorwerp *anakna*; zie ook de aant. bij het vorige verhaal, blz. 280. De *-i* is pron. suff. 3e pers. enk. Het eigenlijke voorwerp *sangrere'* staat geheel achteraan.

Oembaani, „waar is hij, het?” Het vraagwoord „waar?”

is *oemba*; wat het achtervoegsel *-an* hier beduidt, is ons nog niet duidelijk.

Barra' manik; in deze uitdrukking is *barra'* ons niet bekend, zoodat wij alleen *manik* (kralen) hebben vertaald.

Batoe ting, batoe metamba ri goea, enz. Deze geheele tooverspreuk is vertaald naar de ons verstrekte gegevens, maar hij is ons nog niet duidelijk. Waarschijnlijk is *ting* een geluid aanduidend woord, daarom is *batoe ting* vertaald met „geluidmakende steen”.

Mati', „recht er op af”, hier waarschijnlijk „recht naar binnen”.

4. Pong Boeloebembe'. De Geitharige.

Den misa' taoe disanga Pong Boeloebembe', lao pande kajoe. Natoro toe baina dio banoeanna.

Tiramban natiroi Dakko Rarana malemo toe Pong Boeloebembe' mantara kajoe. Nakendek lo' pentiroan toe Dakko Rarana, natama tambingna Pong Boeloebembe', siraka'-raka' baina, disanga Boenga Melo.

Natiroi bawan daja mai lindo banoea, siraka'-raka'mo Dakko Rarana toe Boenga Melo lan tambing. Namale toe Bawan, metia' lako to' nanina Pong Boeloebembe' mantara kajoe, nakoea: Nene'koe Pong Boeloebembe', rampananpi toe bingkoeng, nannapi toe oasemi, den akoe koetiro, nabasa-basa matangkoe, sikasakasa illongna, sikande boekoe ingkokna.

Nakoeannamo toe Pong Boeloebembe': Apa toe moekoea?

Er was eens een man, de Geitharige geheeten, die ging uit hout bewerken. Hij liet zijne vrouw in zijn huis achter.

Op eens zag Dakko Rarana dat de Geitharige was weggegaan uit hout bewerken. Toen klom Dakko Rarana door het Zuidelijke venster, drong het vertrek van den Geitharige binnen en omhelsde diens vrouw, Schoone Bloem genaamd.

Een Parkiet aan de Noordzijde, aan den voorkant van het huis zag herwaarts dat Dakko Rarana en Schoone Bloem elkaar omhelsden in het vertrek. De Parkiet ging heen en vloog naar de plaats waar de Geitharige aan het hout bewerken was, hij zeide: Grootvader Geitharige, laat dien dissel maar eerst eens los, leg uwe bijl maar eerst eens neer, ik heb iets dat ik gezien heb, dat mijne oogen heeft getroffen, hunne neuzen wreven tegen elkaar, hunne schaamdeelen paken in elkaar.

De Geitharige zeide tot hem: Wat zegt gij? De Parkiet zeide

Nakoeannamo toe Bawan: Den akoe koetiro, nabasa-basa matangkoe, sikasa-kasa illongna, sikande boekoe ingkokna.

Tiramban namale toe Pong Boelobembe' lako banoeanna ntiro nasangi toe mintoe'na inanna. Naboengkai toe ale, natiroi toe komba boelaan, disamboi ale.

Nakoetanai toe bainena, nakoea: Mindara komba boelaan te? Nakoeannamo toe Boenga Melo: Aka'ia-ia, ba'toe minda ia komba boelaan! Nakoeannamo Pong Boelobembe': Male nasangkomi taoe, mipokadani mintoe ampoe tondok, mikoea: La meraoek, a'de', Pong Boelobembe' masiang.

Namasiang dio mai, namale nggaragai toe peraoekan, nadirampo nasang tama, nadipamisa'ri babanganna. Nakampai dio toe babangan, nato'i toe komba boelaan.

Den noi taoe tama dipasilasa noi toe komba boelaan. Apa taoe' bang silasa. Metambami taoe, nakoea: Sae nasangmoraka taoe? Nakoeamo: Tae'pa. Nakoea: Mindapara? Nakoea: Dakkoe Raranapa. Nakoea: Tambai! Nakoeannamo: Masaki. Nakoea: Boele sae.

Namale taoe, nalai, naboele sae. Natama peraoekan, nadipasilasa toe komba boelaan toe limanna, silasa bang.

Tiramban naditambenan kajoe boeangin, nadipoengo toe Dakkoe Rarana, nadiboelang tama dapo'. Tiramban natiroi Boenga Melo

tot hem: Ik heb iets dat ik gezien heb, dat mijne oogen heeft getroffen, hunne neuzen wreven tegen elkaar, hunne schaamdeelen pakten in elkaar.

Terstond ging de Geitharige naar zijn huis en bekeek alles in zijn geheele verblijf. Hij sloeg de mat op en zag een gouden armband, die door de mat was bedekt.

Hij vroeg aan zijne vrouw, zeggende: Van wien is deze gouden armband? Schoone Bloem zeide tot hem: Wie zal het zeggen van wien of deze gouden armband is! De Geitharige zeide tot haar: Gaat gij allen rondzeggen bij alle inwoners van het dorp aldus: De Geitharige zegt dat hij morgen het *meraokfeest* zal aanrichten.

Toen het dag was geworden, gingen zij het feestterrein inrichten, zoodat allen die binnenkwamen door eene heining omsloten waren, en er slechts ééne deur werd gemaakt. Zij hielden de wacht bij den ingang, met den gouden armband in de hand.

Telkens als er iemand binnenkwam, werd hem de gouden armband aangepast. Maar hij wilde maar niet passen. Toen riepen de menschen, zeggende: Zijn alle menschen reeds gekomen? Men zeide: Nog niet. Hij zeide: Wie dan nog? Toen zeiden zij: Dakkoe Rarana nog. Hij zeide: Roep hem. Zij zeiden tot hem: Hij is ziek. Toen zeide hij: Draag hem hierheen.

De menschen gingen hem halen en brachten hem daarheen. Toen hij het feestterrein binnenkwam, werd hem de gouden armband aan den arm gepast en hij paste ook.

Vervolgens werd er casuarinenhout bijeen gebonden, Dakkoe Rarana werd geboeid en in den vuurpoel geworpen. Zoodra Schoone

nampoe'mo toe Dakkoe Rarana lan dapo', namekondong tama toe Boenga Melo, nanampoe' sola doelai.

Talloengbongi dio mai, nalao indo'na Dakkoe Rarana, nalai toe aoena sidi', napatamai boeso boelaan. Naganna' talloengbongi, namendadi taoe soele. Namale lako banoeanna soele, nama'lamboek.

Nakoeannamo Pong Boelobembe': Minda ma'lamboek? Namale kaoenanna ntiroi, nakoea tenna soele: Dakkoe Rarana sola Boenga Melo.

Nakoeamo Pong Boelobembe': Loo komi ngkoetanai, mikoea: Toe siaro komika soele? Nakoeamo Dakkoe Rarana sola Boenga Melo: Loorakan sitiro nene'ki.

Nabenni Dakkoe Rarana sola Boenga Melo boelaan dikombong sidi toe Pong Boelobembe', nakoea: Napakatoeang komi nene'mi lo'mai.

Nakoeamo Pong Boelobembe': Loo komi doeka, pia, alanna' kajoe boeangin, la loona' sitiro nene'koe. Naditambenan kajoe boeangin, namekondong tama toe Pong Boelobembe', namate taroe' lie.

Bloem zag dat Dakkoe Rarana verkoold was in den vuurgloed, sprong Schoone Bloem er in en zij verkoolden met hun beiden.

Nadat er sedert drie nachten waren verlopen, ging de moeder van Dakkoe Rarana er heen, nam een weinig van de asch en deed die in een gouden watervat. Toen er drie nachten voorbij waren, werden zij wederom menschen. Zij gingen weder naar hun huis terug en gingen rijst stampen.

De Geitharige zeide tot hen: Wie is er aan het rijst stampen? Zijne slaven gingen kijken en zeiden toen zij terug kwamen: Dakkoe Rarana en Schoone Bloem.

De Geitharige zeide: Gaat gijlieden vragen en zegt: Zijt gijlieden weder in 't leven? Toen zeiden Dakkoe Rarana en Schoone Bloem: Wij zijn onze voorouders gaan bezoeken.

Toen gaven Dakkoe Rarana en Schoone Bloem een weinig goud in een klompje samengevoegd, aan den Geitharige, zeggende: Dit zenden u uwe voorouders van beneden hierheen.

De Geitharige zeide: Gaat gij ook eens heen, jongens, en haalt mij casuarinen-hout, opdat ik mijne voorouders ga bezoeken. Toen werd er casuarinen-hout kruislings aaneen gebonden, de Geitharige sprong er in en stierf onmiddellijk.

Aanteekeningen.

Over het verraden van geheimen door de vogels, zie Sang. Teksten, No. XXIa en b, blz. 166 en 174 (Bijdr. K. I. 5, IX, 1894, blz. 146, 154). Dat het hier een parkiet (*bawan*, *bajan*, *baan*) is die de rol van overbrenger speelt, omdat parkieten vaak als huisvogels worden gehouden, verklaart den naam der kamenier Bajan, uit de Pandji-verhalen en

dien der *Nenek Këbajan* in de Maleische letterkunde, wellicht ook het epitheton *kabajan* van den Kantjil in de Javaansche Dwerghert-verhalen en den naam van den Soendaneeschen Uilespiegel *Si Kabajan*. (Snouck Hurgronje, De Atjehers, II, 72).

Het verhaal van den man die voorgeeft uit de onderwereld te zijn teruggekeerd, om de menschen die hij uit den weg wil ruimen er toe te brengen zich te verbranden of te verdrinken, om er daardoor ook te kunnen komen, vindt men ook vermeld in de Tontemb. Teksten (Vertaling), blz. 443—446, zie ook de Aanteekeningen aldaar op blz. 421; voorts: De Bare'e sprekende Toradja's, III, 457—459 en de daar aangehaalde parallellen. Dat het bij de Karo-Bataks ook voorkomt, deelt de Heer Joustra mede in Meded. Ned. Zend. Gen. dl. XLVII (1903), blz. 146, Noot 2, waar tevens wordt opgemerkt dat het verhaal ook onder de Germanen bekend is.

Pong Boeloebembe'; dit *pong* vóór eigennamen komt ook voor in het Makassaarsch, in den vorm *Poen* (*poeng*, enz.), vgl. Matthes, Makass. Sprkk., blz. 24, waar ook wordt gewezen op het Javaansche *poen*, Kr. van *si*. In de Makassaarsche verhalen is de naam van den Spookaap: *Poen Dandong*, welk *dandong* id. is met Ngadjoe-Daj. *landok* „list”. Zie ook Tijdschr. Bat. Gen. dl. 55, blz. 214—222, waar de dieren in de Makassaarsche verhalen van den Hr. Maan alle *poen* voor den naam hebben. Andere voorbeelden uit het Sa'd. zijn nog: *Pong Lalondong* „Heer der Geesten”, *Pommaramba*, (een hoofdentitel).

Boeloebembe' „Geitharige”, kwalificatieve samenstelling, waarbij het bepalend lid volgt op het bepaalde.

Pentiroan, „kijkplaats, venster”, st. *tiro*, „zien, kijken”.

Taming, „vertrek”, vgl. Besoasch *tambi* „huis”.

Nene'koe, „mijn grootvader”, z. v. a. „mijn heer”.

Sikasa-kasa illongna, „hunne neuzen wreven tegen elkaar”, d.i. zij besnuffelden elkaar, wij zouden zeggen: zij kusten elkaar.

Sikande boekoe ingkokna, woordelijk: „hunne stuitbeenderen pakten in elkaar”; hier is *ingkok* (vgl. *iko'* „staart”) „stuit” zonder twijfel eene omschrijving van de schaamdeelen.

Nadipamisa'ri, „zij maakten het tot één”, van den stam

misa', met het causaalprefix *pa-*, het passiefprefix *di-*, en het suffix *-i*, tusschen hetwelk en den stam *misa'* een tusschenklank *r* wordt uitgesproken.

Sae nasangmoraka taoe?, „zijn alle menschen reeds gekomen?” Hier is de vraagpartikel *ka* gebruikt, die achter aan het woord wordt gevoegd. Andere voorbeelden zijn: *Toeo siaro komika soele?*, „zijt gijlieden weer in het leven?” *Da'docaraka po'pong, talloeraka bentasoe?*, „zijn er niet twee po'pong's en drie bentasoe's?” *Tamakoka? ade', pasilasalasai kalemoe te toban bassi*, „gaat gij er niet in? misschien past deze ijzeren kooi voor uw lichaam”; *Mammi siaroka toe atena bainemoe?* „was de lever van je vrouw smakelijk?” *Tenna*, „toen”, meestal vindt men *tonna*.

8. Poëma Dolitaoe.

Verhaal van Dolitaoe.

Den taoe *misa'*, sanganna Dolitaoe; baina Boenganalloe'. Iate Boenganalloe' natampe moeanena, male kebaine lako Daa, mpobaine Pasele'a. Napa'pean bonde' toe baina.

Den sangallo namangoenoe' toe Boenganalloe', oenoenoe' bonde'; janna melajo toe Boenganalloe', maoeleanni toe oenoeranna, nakoea: Boenganalloe', tang tiramban, tang sojang soemanga'moe, kebaine Dolitaoe dio tangkena Daa, Pasele'a baina.

Soesi bang to ke melajoi toe Boenganalloe'. Natikaraimi oenoenoei' toe bonde', napa'peanni moeanena. Iatonna poeramo naoenoe', malemi nala bajoe pondanna, seppa pondan, sola saroeng kake, napakei

Er was eens een man die den naam had van Dolitaoe, zijne vrouw heette Boenganalloe'. Deze Boenganalloe' werd door haren man verlaten, hij ging trouwen op Java, hij nam Pasele'a tot vrouw. Zijne vrouw kreeg katoen van hem toegezonden.

Eens op een dag was Boenganalloe' aan 't spinnen, aan 't katoen spinnen: toen Boenganalloe' uitrustte, sprak de haspel en zeide: Boenganalloe', schrik niet, laat uw levensgeest niet verdwijnen, Dolitaoe is getrouwd in het land van Java, Pasele'a is zijne vrouw.

Zoo ging het maar, wanneer Boenganalloe' uitrustte. Zij haastte zich het katoen af te spinnen dat haar man haar gezonden had. Toen zij het afgesponnen had, ging zij en nam een baadje van

soesi bang to matoea, nabaa doeka katoepa', napokinallo lako lalan.

Iatonna nangka nasangmo napasakka' toe apa nabaa, malemi. Ta'kala narompomo lako banoeanna Dolitaoe, marassamo taoe ntoenoe bai. Mekoetanami toe Boenganalloe', nakoeami: Naapari natoenoera bai taoe? Nabalimi taoe, nakoea: Sia Dolitaoe la sina-soean, To Matoea! Nakoeami To Matoea: La toropa' doeka. Nakoeami taoe: Minda kamoe taoe la sisolang komi! naboesirrik komi!

Nakoeami; Padio bangmora' soeoe. Ta'kala namale tama to' issong, la ntoendoei taoe ma'-lamboek. Sae tama, la nalami aloe la ma'lamboek; nasimpoela'i kaeonnanna bainenana Dolitaoe, nakoea: La nakanderaka taoe toe panta'-pimi? Naboesirrik komi!

Malemi, la loo no'ko' langan alang; nagagaimi taoe, nakoea: Da miloo langan alang, To Matoea! La naporairaka siambe' sola siindo' nani no'ko' do, tiro boesirrik komi. Maleomi tama soeloek alang, no'ko'.

Napembasei bangmi Dolitaoe sola bainenana sia natitoedoei, nama'loko-loko bang, dika'. Bong

pandan-vezels, een broek van pandan-vezels en een gescheurden hoed; zij kleeedde zich als was zij maar een oude vrouw en nam ook kētoepats mede, om ze als mondkost op weg te gebruiken.

Toen zij alles in orde had gebracht wat zij medenam, ging zij heen. Toen zij was aangekomen bij het huis van Dolitaoe, waren de menschen juist bezig met het toebereiden van varkens. Boenganalloe' vroeg, zeggende: Waarom bereiden de menschen varkens? De lieden antwoordden en zeiden: Voor Heer Dolitaoe kookt men een feestmaal, Oudje! De Oude zeide: laat ik er ook bij blijven. De menschen zeiden: Wie van de menschen zou U gezelschap willen houden, want U stinkt naar pis.

Toen zeide zij: laat mij slechts in het voorportaal. Daarop ging zij naar de plaats van het rijstblok, om de menschen te helpen bij het rijststampen. Binnen gekomen nam zij een rijststamper om te stampen; de slaven der vrouw van Dolitaoe ontrukten haar dien, zeggende: zouden de menschen eten van wat U heeft gestampt? U stinkt naar pis!

Zij ging heen om zich neder te zetten op het vloertje onder de rijstschuur; de menschen verboden het haar, zeggende: U mag niet onder de rijstschuur gaan, Oudje! De Heer en de Vrouw zullen daar niet willen zitten, als zij bemerken dat U naar pis stinkt. Toen ging zij zitten onder het vloertje van de rijstschuur.

Dolitaoe en zijne vrouw wuschen de handen en zij raakte ook bespuwd, maar de stakkert zweeg

sae napendoloimi male lako soeoe.

Ta'kala nadipakandemo toetaoe. Iatoe To Matoea dipannian kandena diong kandeane serre'. Nakoemande taoe to, nala to dami toe katoepa'na, nakandei. Nakoeami taoe: Apara to? Nakoeami taoe: Poeramo ro komika? Nakoeami: Poeramo. Nanangka naparokobala.

Ta'kala nangka nasang taoe koemande, pa'deimi api taoe namamma'. Iatonna ma'tanga bongi leppeng nasang taoe, millikmi toe To Matoea, padoekkoe api, naloo bia'i toe Dolitaoe sola baina. Nala pisona toe To Matoea, nabereki tamboekna toe baina Dolitaoe, nalai toe atena.

Iatonna nangkamo bereki, malmi nala doke, namengkaloo roko padang, natannanni misa' doke lan to' ba'ba, da'doea napadio la'pek banoea sipatomalian, misa' napalo' soemboeng.

Iate Dolitaoe pana'dingmi, nakoeami: Oe! natittene iate taoe, bonakmoki' napoboea'. Millik taoe poedoekki api, natiroi toengara bangmo toe baina Dolitaoe, tiampa' tamboekna.

Nakoeami Dolitaoe: Millik nasang komi taoe, ba'toe mindamo bereki? Nakoeami taoe: Tiroika toe To Matoea, ba'toe tang iapa. Natiroi taoe ta'de tonganmo toe To Matoea dio soeoe.

La loemoempa taoe roko padang

maar. Eerst toen de nacht gevallen was, ging zij het voorportaal binnen.

Daarop werd aan de menschen te eten gegeven. Voor de Oude werd het eten neergezet in den etensbak van de kat. Toen de menschen aten, nam zij maar hare k toepats en at er van. De menschen zeiden: Wat is dat toch? Daarop zeiden de menschen: Hebt ge het al op? Zij zeide: Ja. Zij had het reeds onder het huis geworpen.

Toen alle menschen klaar waren met eten, doofden zij het vuur en gingen slapen. Toen het middernacht was en alle menschen vast sliepen, stond de Oude Vrouw op, maakte vuur en liet het schijnsel vallen op Dolitaoe en zijne vrouw. De Oude nam haar mes, spleet den buik van Dolitaoe's vrouw open en nam hare lever weg.

Toen zij gereed was met splijten, ging zij lanssen halen, daalde af naar den grond en plantte  en lans in de deuropening, twee zette zij ter zijde van het huis, aan elken kant een, en  en zette zij aan den Zuidkant.

Dolitaoe nu werd wakker en zeide: Bah, hier hebben menschen gepist, ze hebben mij nat gemaakt. De menschen stonden op en maakten vuur aan, zij zagen dat de vrouw van Dolitaoe daar zoo maar op haar rug lag: haar buik lag open.

Toen zeide Dolitaoe: Staat gij allen op, menschen, wie haar toch mag hebben opengespleten? De menschen zeiden: Kijkt eens naar dat Oudje, of zij het ook is. De menschen zagen dat de Oude ten eenenmale uit het voorportaal verdwenen was.

De menschen wilden op den

la noelai', nasondai doke tamboekna, namate. La mengkaloo lo' soemboeng, nasonda doeka doke, namate.

Leakmo te Boenganalloe' mbaa atena Pasele'a. Sae lako banoe-anna, natapaimi toe atena Pasele'a.

Iate Dolitaoe soelemi lako banoeanna. Sae lako, koemandemi sola bainena, nabenni bainena toe atena Pasele'a, nakande Dolitaoe. Nakoeami Dolitaoe: Mammi tongan te! Iate Dolitaoe tae'naissanni koe-moea ate bainena.

Iatonna nangkamo ngkandei, nakoeami toe Boenganalloe': Mammi siaraka toe atena bainemoe? Iate Dolitaoe mangabangmi mperangi toe bainena. Nakoeami toe bainena: Naakoe toe mipannian kandean serre', sia pembasei bangna' roko bala alang.

Tae'mo pole' namale len tampei toe bainena, loo kebaine pole'. Garri'mo male kebaine.

Soendoenmo toena'na Dolitaoe.

grond springen om haar te grijpen, zij stortten met hun buik in de lans en stierven. Zij wilden aan den Zuidkant naar beneden gaan, maar stortten ook in de lans en stierven.

Boenganalloe' was reeds ver weg met de lever van Pasele'a. Tehuis gekomen, rookte zij de lever van Pasele'a.

Dolitaoe nu keerde naar zijn huis terug. Thuis gekomen, at hij met zijne vrouw; zijne vrouw gaf hem de lever van Pasele'a en Dolitaoe at die op. Dolitaoe zeide: Dit is werkelijk lekker! Dolitaoe wist niet, dat het de lever zijner vrouw was.

Toen hij klaar was met eten, zeide Boenganalloe': Was die lever van je vrouw werkelijk lekker? Dolitaoe was verbaasd, toen hij zijne vrouw hoorde. Zijne vrouw zeide: Ik was het, voor wie gij den etensbak van de kat hebt neergezet en ik ben met waschwater nat gemaakt onder het vloertje der rijstschuur.

Nimmermeer heeft hij zijne vrouw verlaten, om weder te gaan huwen. Hij was bekeerd van het gaan huwen.

Uit is het verhaal van Dolitaoe.

Aanteekeningen.

Ook dit verhaal heeft allerlei trekken die men in andere Indonesische verhalen terug vindt. Het optreden der beleedigde vrouw is als dat van eene heks, maar de voorstelling is in dit verhaal geheel tot die van een moord geworden.

De naam *Dolitaoe* beteekent „jongeling”; de stam is *taoe*, „mensch”, met het voorvoegsel *li-*, „gelijkende op”; *litaoe*, is te vertalen met „aankomend man”. Het voorvoegsel *do-* is een meervoudsteeken, id. met *ra* of *la*, pers. vnv. 3e pers. mvd. In andere Indon. talen vindt men den vorm *mangali-taoe*, waarin *manga* het meervoudsteeken is.

Kebaine, zie P. B., blz. 231.

Daa; de vorm dien het woord *Djawa* in het Sa'dansch krijgt. Bij dezen naam heeft men eenvoudig aan „het buitenland, het vreemde land” te denken.

Naboesirrik komi, „U stinkt naar pis”; ook bij het schelden wordt niet vergeten, dat men oude lieden in den 2en pers. mvd. moet aanspreken. Het voorvoegsel *na-* in *naboesirrik* is reeds op blz. 283 besproken. In *boesirrik* is het bestanddeel *boe* id. met Mal. *baoe*, waarvan ook *bawang*, Tontemb. *waoewan* „ui” is afgeleid. In het Sa'dansch is *boe-* tot voorvoegsel geworden, evenals in het Bare'e *mbo-* (uit *waoe*), bv. in *mbotasi* „naar zeewater riekend”, *mbojontji* „naar pis stinkend”. *Sirrik* is id. met Boeg. *tjiri*, Mak. *tjidi*, Bar. *djiri*, Mal. *tjerek*, Jav. *tjeret*, „spuiten, spatten”. Het is niet het gewone woord voor „pis” in het Sa'd., maar toch synoniem er mee.

Padio bangmora' soeoe, „laat mij maar in het voorportaal”. In dezen zin is *padio* de causatieve vorm van *dio* „in”, *padio* is „zet in”. Hiervan is afhankelijk *soeoe*, dat wij hebben vertaald met „voorportaal”; waarschijnlijk wordt er mede aangeduid: de ruimte bij de trap, die nog valt onder het uitstekende dak. Tusschen *dio* en *soeoe* staat *bangmora'*, samengesteld uit *bang*, „slechts”, dat op zich zelf enclitisch is, maar met andere encliticae te zamen zelfstandig wordt; verder *mo*, nadrukswijzer en *ra'*. In dit laatste moet het pers. vnv. 1e pers. enkv. zitten. De gewone vorm van den 1en pers. in enclitischen vorm is *-na'*, maar ook de vorm *-a'* komt van tijd tot tijd voor. Hier is dan *-a'* geheel in *ra* opgegaan; *ra'* is dus *ra + a'*.

9. Toena'na Pa'darangan. Verhaal van Pa'darangan.

Den moeane misa', disanga Pa'darangan, la mpobaine misa' baine disanga Rioe' Datoe. Nakoemi ambe'na: Tang koebengan toe anakoe moepobaine, iapi koebenganni, moepopendadi boelaanpi te banoeanna.

Namangka Pa'darangan mpopendadi boelaan toe banoeanna,

Er was eens een man genaamd Pa'darangan, die eene vrouw wilde huwen genaamd Rioe' Datoe. Haar vader zeide: Ik sta niet toe dat ge mijne dochter tot vrouw neemt, eerst dan geef ik je haar indien ge haar huis van goud doet worden.

Toen Pa'darangan gereed was met het huis van goud te maken,

nakoeanamo: Iapi koemorai, mpatitoea'poko lembang sae inde to banoea. Namangka Pa'darangan mpatitoeai' toe lembang to, sipobainemi.

Masai sipobainena to, mangidenmi toe Rioe' Datoe. Nakoeami: Looko, Pa'darangan, nalana' pao; tae' koekandei ke moesoempai, moekadang matapi, koemane ngkandei. Male Pa'darangan mepao to.

Saemi To Lampoeng, disanga Ndo' Totosik, lako Rioe' Datoe, nakoeami: Ratomo poele', Rioe' Datoe, koekande atemoe, koesimboeroe' bale'ke'moe, ke tae' moebenna' toe apamoe. Ta'kala nabon nasangi toe apana. Ditoeami toe Rioe' Datoe roko likoe.

Iate Rioe' Datoe diong bang balimbing sendana. Soele Pa'darangan mepao, To Lampoengmo dio inanna Rioe' Datoe. Iate Pa'darangan mangamo ntiroi To Lampoeng.

Nakoeami te To Lampoeng: Da'doeraka po'pong, talloeraka bentasoe, natang akoera Rioe' Datoe? Maneri napatongan toe kadana toe taoe.

Nakoeami toe Pa'darangan: La meraoekki', membali-bali te Rioe' Datoe. Lookomi lallengangki' sendana sambali'. Namale te kaeannanna, lallengi toe sendana, nani Rioe' Datoe balimbingna.

zeide (haar vader) tot hem: Eerst dan wil ik, als gij een vaartuig doet varen tot bij de plaats van het huis. Toen Pa'darangan gereed was met het vaartuig daar te doen komen, trouwden zij.

Toen zij eenigen tijd gehuwd waren, kreeg Rioe' Datoe de lusten der zwangeren. Zij zeide: Pa'darangan, ga gij manggavruchten voor mij halen; ik eet ze niet, als gij ze afstoot, ge moet ze afhaken met je oogen, eerst dan eet ik ze. Pa'darangan ging toen op mangga's uit.

Toen kwam er een boschspook, Ndo' Totosik geheeten, bij Rioe' Datoe en zeide: Ik heb je weer betrapt, Rioe' Datoe, ik zal je lever opeten, ik zal je alvleeschklier opzuigen, als je me niet geeft wat je hebt. Daarop gaf zij haar al wat zij had. En toen werd Rioe' Datoe in een kolk geworpen.

Rioe' Datoe bleef achter tusschen de wortelbladen van een sendana-boom. Toen Pa'darangan terug kwam van het mangga's halen, was het Boschspook op de plaats van Rioe' Datoe. Pa'darangan ontstelde toen hij het Boschspook zag.

Het Boschspook zeide: Zijn er niet twee soorten po'pongboomen, drie soorten bentasoeboomen en ben ik niet Rioe' Datoe? Toen eerst geloofde hij de woorden van het mensch.

Pa'darangan zeide: We zullen een meraoek-feest houden, opdat Rioe' Datoe weer anders worde. Gaat gijlieden voor ons den sendana-boom aan de overzijde omhousen. Zijne slaven gingen heen, den sendana-boom omhakken, tusschen welks wortelbladen Rioe' Datoe verbleef.

Tonna rampo toe kaoenanna, lako to' garonto' sendana, nasasa toe Rioe' Datoe kende'k langan lokok sendana, nama'oelele toe Rioe' Datoe do mai lokok sendana, nakoea: Da moe'lellengi sendana, da moepoba'ta-ba'tani. Inan-inanna Rioe' Datoe, tondokna lando beloek sola anak maleanna, to oenampa' beloekna, oempenamoe' roendoenna.

Soe'lemi toe kaoenanna lako banoea, mpokadanni Pa'darangan. Nakoeami Pa'darangan, ade': Koe'loo mperangi, ba'toe la tonganni.

Sae lako garonto' sendana, nalelleng-lellengmi kaoenanna toe sendana, nama'oelele toe Rioe' Datoe, nakoea: Da moe'lellengi sendana, da moepoba'ta-ba'tani; inan-innanna Rioe' Datoe, tondokna lando beloek, sola anak maleanna, to oenampa' beloekna, oempenamoe' roendoenna.

Nakende'k toe Pa'darangan, langan nalai toe baine. Nabaai lako banoea senga' toe Rioe' Datoe sola anakna.

Iate Pa'darangan oenggaragai toban bassi. Namangka to, nakoeami lako baine To Lampoeng: Tamakoko, ade', pasila'sa-la'sai kalemo'e te toban bassi.

Tiramban tamami te baine. Ta'kala natoetoe'mi Pa'darangan tama. Namale ntambai toe Rioe' Datoe. Nasae to, napalakoe nasangmi toe pakeanna.

Nanangka to, narosoi doke toe Ndo' Totosik, namate. Iate Rioe' Datoe sola anakna soe'lemo lako

Toen de slaven gekomen waren bij den stam van den sendana-boom, haastte zich Rioe' Datoe te klimmen in den top van den sendana en sprak vanaf den top van den sendana, aldus: Hak gij den sendana niet om, houw hem vooral niet af. Dit is de verblijfplaats van Rioe' Datoe, de woning der langharige, en van haar pasgeboren kind, met hare uitgespreide haren, neerhangend als een staart.

De slaven keerden terug naar huis en vertelden het aan Pa'darangan. Pa'darangan zeide: Ik zal eens gaan hooren, of het waarlijk zoo is.

Toen hij gekomen was bij den stam van den sendana-boom, wilden zijne slaven den sendana-boom omhakken, maar Rioe' Datoe nam het woord en zeide: Hak gij den sendana niet om, houw hem vooral niet af; dit is de verblijfplaats van Rioe' Datoe, de woning der langharige, met haar pasgeboren kind, met hare uitgespreide haren, neerhangend als een staart.

Pa'darangan klom in den boom en nam zijne vrouw. Hij bracht Rioe' Datoe en haar kind naar een ander huis.

Toen maakte Pa'darangan eene ijzeren kooi. Nadat die gereed was, zeide hij tot het vrouwelijke Boschspook: Ga gij er eens in, deze ijzeren kooi is juist gepast voor je lichaam.

Daarop ging de vrouw er in. Vervolgens sloot Pa'darangan haar daarin op. Toen ging hij Rioe' Datoe roepen. Toen zij gekomen was, vroeg zij al haar lijfgoed terug.

Toen dat was afgeloopen, staken zij Ndo' Totosik met lanssen, zoodat zij stierf. Rioe' Datoe en haar

banoeanna Pa'darangan. Melomi kind keerden terug naar het huis
nasa'ding soele tama tananan van Pa'darangan. Zij gevoelden
dapo'. zich gelukkig weder terug te zijn
in hunne haardstede.

Oepoe'mo to toe toena'na Uit is het verhaal van Pa'-
Pa'darangan. darangan.

Aanteekeningen.

Pa'darangan is afgeleid van den stam *darang*, „paard” en beteekent „ruiter”. De in dit verhaal optredende *to Lampoeng* is juist zulk eene figuur als de Toradja'sche *Lise*, de booze Boschvrouw, die het vooral er op toelegt om jonggetrouwde vrouwen tijdens de eerste zwangerschap in 't ongeluk te storten als haar man afwezig is en dan hare plaats bij dien man in te nemen. Het eindigt dan altijd hiermede, dat de in 't ongeluk gestorte vrouw in de wildernis blijft leven, daar haar kind ter wereld brengt, ontdekt wordt en in eere hersteld en dat de booze belaagster ter dood wordt gebracht. Vgl. „De Bare'e-sprekende Toradja's”, I, 246, 247; III, 416, Noot 2 en het verhaal No. 99, blz. 440—442. De tekst van dit verhaal is waarschijnlijk onvolledig, daar de bijzondere wijze waarop Pa'darangan voor zijn zwangere vrouw mangga's moet halen wel wordt vermeld, maar niet uitgewerkt.

Tang, ontkenningwoord naast *tae'*, vgl. de opgave der ontkenning-partikels in: De Bare'e-Toradja's III, 144.

Bengan, voor *benan*, „geven aan”; *koebenganni*, „ik geef haar”; de *i* is pers. v.n.w. 3e pers. enkv., als object gebruikt.

Moepopendadi, zie P. B. blz. 237, aanteekening op *oempe-pegaraga*.

Ndo' Totosik, „Moeder Totosik”, benaming van het Boshspeek of de Boschvrouw, die in dit verhaal *Rioe' Datoe* in 't ongeluk stort. In het Minahassisch is *totosik* de naam van een vogel, eene soort spreeuw.

To Lampoeng, „wildeman, boschvrouw”. Boeg. id., Bar. *To Lampoe*. In 't algemeen is *lampoeng* „wild, schuw”, Sa'd, *serre' lampoeng*, „wilde kat”. In het Maleisch is *lampoeng*, „drijven, dobberen”; *orang lampoeng*, als benaming der bewoners van Zuid-Sumatra, moet wel hetzelfde beteekenen als het Boeg. *To Lampoeng*, Bar. *To Lampoe* (de Toradjasche

volksstammen tusschen het Posso-Meer en de Golf van Bone), n.l. „boschmensen, wildemannen”. Vandaar dat Zuid-Sumatra *Tanah Lampoeng* heet, wat wij hebben overgenomen als „Lampongsche Districten”.

Diong balimbing sendana; Rioe' Datoe werd niet door den stroom medegevoerd, maar vond eene schuilplaats tusschen twee wortelbladen van een *sendanaboom*.

Da'doearaka po'pong, talloeraka bentasoe; *po'pong* en *bentasoe* zijn namen van boomen, die resp. in twee en drie soorten voorkomen; de uitdrukking beteekent hier: van dezelfde soort komen wel twee of drie variëteiten voor; ik ben dus Rioe' Datoe, al zie ik er anders uit dan zij.

La meraoekki', membali-bali toe Rioe' Datoe; door de kracht van het offerfeest *meraock* moet de tooverij worden verbroken, die aan *Rioe' Datoe* het uiterlijk van een boschspook heeft gegeven.

Anak maleanna, woordelijk „haar rood kind”; naar de beteekenis is dit vertaald met „pas geboren kind”.

10. Toena'na Rappen.

Verhaal van Rappen.

Den baine misa', ma'tannoen sangallo. Den anakna, sanganna Rappen.

Nakoeami to indo'na: Nasoea-ngki' kaladi. Iate Rappen den adina, disanga Kaladi. Nanasoemi Rappen toe adina. Manasoe to, nakoeami lako indo'na: Manasoemo toe Kaladi, Indo! Nakoeami Indo'na: Tae'pa ia to. Nakoeami Rappen: Nangka koekande raka'n-na, nangka koedandemoe-demoe.

Kendek Indo'na langan banoea, natiromi melentenmo toe adina diong bingka. Ta'kala nabambai panikoean Indo'na toe Rappen.

Er was eens eene vrouw, die den ganschen dag bezig was met weven. Zij had een kind met name Rappen.

Hare moeder zeide: Kook voor ons kaladi. Nu had Rappen een jonger zusje, genaamd Kaladi. En Rappen kookte haar zusje. Toen het gaar was, zeide zij tot hare moeder: Kaladi is al gaar, Moeder! De Moeder zeide: Dat kan nog niet. Rappen zeide: Ik heb haar vinger al opgegeten, ik heb al lekker gesmuld.

Nu ging de Moeder de trap op en 't huis in en zag dat het jongere zusje uitgestrekt lag op de rijstwan. Daarop sloeg de Moeder Rappen met de weeflat.

Iate Rappen male mbaa adina
langan tanete. Sae langan tanete,
nakoeami:

Iriko, iriko, angin!
Simbo ko, simbo, darinding!
Patoeoanna' adingkoe.

Pasoeleanna' penaana!

Akoe nabamba Indo'koe.
Nate'tekna' panikoean.

Oembai den pentalloen napo-
kada, ta'kala natoeomo toe adina;
malemi mbaai lako banoea. Na-
koeami lako indo'na: Indemo toe
anakmoe!

Iate Rappen male nala barra'
manik lan pasallo. Iatona na-
ngkamo nalai, nakoeami lako indo'-
na: La malemo akoe!

Nakoeami Indo'na: Da moe-
male, toeomo toe adimmoe. Patae'
naperangi, naroekeoi male.

Naoendi bang Indo'na roendoei.
Iake nalambii Indo'na toe Rappen,
nasamboranmi toe barra' manik.
Soesi bang to, nalambii, nasa-
mboran noi.

Ta'kala nasae lako to' batoe,
nakoeami toe Rappen:

Batoe ting, batoe ting, Batoe
metamba ri goea, Boengkaranna',
kita mati', Akoe nabamba Indo'-
koe, Nate'tekna panikoean.

Ta'kala natiboengka'mo toe
batoe, namekondong tama toe
Rappen.

Oendi Indo'na, la oentoëi, beloe-
akna manamo nala. Iate Indo'na
soelemo lako banoea. Masiang
nalao toe Indo'na lako batoe,
nakoeami:

Batoe ting, batoe ting, Batoe

Nu ging Rappen heen en bracht
haar zusje op een berg. Gekomen
op den berg, zeide zij:

Blaas gij, blaas gij, wind!
Waai gij, waai, dwarrelwind!
Maak mij mijn zusje weder

levend.

Doe mij haren adem weder
terugkeeren!

Mijne Moeder heeft mij geslagen.
Zij heeft mij met de weeflat
slaag gegeven.

Misschien had ze het driemaal
gezegd, en daarop werd haar zusje
weder levend; zij ging met haar
naar huis. En zij zeide tot hare
Moeder: Hier is uw kind!

Toen ging Rappen heen en
nam kralen uit een bamboekoker.
Toen zij die had genomen, zeide
zij tot hare Moeder: Ik wil
heengaan.

Hare Moeder zeide: Ga niet
weg, je zusje is weer in 't leven.
Maar zij luisterde niet, zij zette
door om heen te gaan.

Hare Moeder volgde haar maar
achterna. Wanneer hare Moeder
Rappen had ingehaald, strooide
zij de kralen voor haar. Zoo ging
het maar, had zij haar bereikt,
dan strooide zij kralen voor haar.

Daarop kwam zij bij een steen
en toen zeide Rappen: Geluid-
gevende steen, steen die roept in
de holte, open U voor mij, dat
wij binnengaan. Ik ben geslagen
door mijne Moeder, geslagen met
een weeflat.

Daarop opende zich de steen
en Rappen sprong naar binnen.

Hare Moeder volgde om haar
vast te grijpen, maar zij kreeg
slechts haar haar te pakken. Toen
keerde hare Moeder naar huis
terug. Den volgenden morgen ging
hare Moeder naar den steen en

metamba ri goea, Boengkaranna',
kita mati', La nala anakkoe!

Ta'kala natiboengka' toe batoe.
Soen boe'koe' sisaramboean, noni:
Sepoe, koe, koe, sepoe, koe, koe!

zeide: Geluidgevende steen, steen
die roept in de holte, open u
voor mij, dat wij binnegaan, om
mijn kind te halen.

Daarop opende zich de steen.
Eene vlucht duiven kwam er uit,
roepende: Sepoe, koe, koe, sepoe,
koe, koe!

Aanteekeningen.

Dit verhaal is van een type dat veel voorkomt in de Toradjasche letterkunde. Een kind wekt den toorn zijner ouders op, wordt gestraft en is dan de beleedigde partij. Het verlaat zijne ouders en vindt, als verdrukte onschuld, bij menschen, geesten of (bezielde) voorwerpen, barmhartigheid. Hier loopt het verhaal voor dit laatste gedeelte woordelijk parallel met de laatste helft van verhaal No. 3.

Iri ko, angin! De wind kan dooden doen herleven. omdat hij gelijk is aan den adem. De tooverspreuk van het meisje is werkdadig, omdat zij zich beroept op het onrecht dat zij heeft ondergaan.

11. Toena'na Si Manggala.

Verhaal van Manggala.

Den moeane misa', disanga si Manggala. La loo perari lako tondok anoe.

Nakoeami lako bainena, disanga Saritina: Janna tae' koesoele nagganna'mo pitoeng bongi, nangkamo' dipatei to.

Nataan bainena tonna ganna'mo pitoeng bongi, tae' tonganmo. Iatonna ganna'mo pitoeng bongi, tae' nasoele toe moeanena.

Ta'kala iatoe bainena malemi nala tedong sokko pitoe, sia ntaimbai anak dara annan. Iate baine

Er was eens een man genaamd Manggala. Hij wilde gaan naar een zeker dorp, om te strijden.

Hij zeide tot zijne vrouw, genaamd Saritina: Indien ik niet terugkeer na afloop van zeven nachten, ben ik zeker gedood.

Zijne vrouw wachtte totdat de zeven nachten vol waren, werkelijk was hij er niet. Toen de zeven nachten vol waren, was haar man niet teruggekeerd.

Daarop ging zijne vrouw zeven buffels met neerhangende horens halen en riep zes maagden. Toen

loo natambai saemo, namesake
langan boko tedong.

Pantan sokka'-sokka' simisa' la
nani metoedoe tama. Ta'kala na-
male lako tondok anoe, la ntiro
moeanena. Iate narampo lako
tondok anoe, sitamoemi to meoeai.

Nakoea toe baine pitoe: A, mi-
boeda bangra meoeai! Nakoeami
to meoeai: Mate poeangki' si
Manggala.

Nakoeami toe baine pitoe: Ba'toe
la ditangga'kanni lao batingi.

Iatoe to meoeai soelemi lako
banoea to mate, napokadami lako
indo'na si Manggala, nakoea: Den
taoe dio boeboen, pitoe anak dara,
pantan simisa' tedong sokko; na-
pokadami toe kadana toe baine
pitoe lako Indo'na si Manggala.

Nakoeami Indo'na: Nasaemi
batingi. Iatoe to meoeai male
tambai toe baine pitoe lako boe-
boen. Iate to meoeai nakoeami:
Loomo komi, ade', batingi sae
lako.

Nakoeami toe baine pitoe: Me-
ngkaloo nasang komi do mai ba-
noea. Ta'kala namengkaloo nasang
toe taoe. Iamanami toe indo'na
toe to mate tae' namengkaloo roko
padang; lo' bang soemboeng sa-
mboi samboe kalena.

Iatoe baine pitoe kendekmi
langan banoea, natiromi toe si
Manggala lan rapasan soempandan.
Nakoeami toe Saritina: Si Ma-
nggala, toemo ko, indemo toe
Saritina, to moesitamoean tindo.

Nakoeami toe Indo'na, lo'mai

de vrouwen die zij geroepen had
waren aangekomen, bestegen zij
de ruggen der buffels.

Elk van haar had een spuw-
bakje waarin zij haar speeksel
lieten. Daarop gingen zij naar
het bewuste dorp, om haar man
te zien. Toen zij het bedoelde
dorp hadden bereikt, ontmoetten
zij waterhaalsters.

De zeven vrouwen zeiden: Wel,
wat gaat ge met uw velen water
halen! De waterhaalsters zeiden:
Onze heer Manggala is gestorven.

De zeven vrouwen zeiden:
Misschien zal ons worden toege-
staan hem te gaan beweenen.

Toen keerden de waterhaalsters
terug naar het huis van den doode
en vertelden aan de Moeder van
Manggala aldus: Er zijn lieden
bij den put, zeven maagden, ieder
op een buffel met hangende horens;
en zij boodschapten de woorden
der zeven vrouwen aan de Moeder
van Manggala.

Toen zeide zijne Moeder: Laat
ze komen weenen. De waterhaal-
sters gingen de zeven vrouwen
bij den put roepen. De water-
haalsters zeiden: Ze zegt, gijlieden
moogt komen om te weenen.

De zeven vrouwen zeiden: Gaat
gij allen uit het huis naar beneden.
Daarop gingen alle menschen naar
beneden. Alleen slechts de Moeder
van den doode ging niet naar
beneden op den grond, zij ging
maar naar het vertrekje op 't Zuiden
en bedekte zich met een sarong.

Nu stegen de zeven vrouwen
in het huis, en zagen Manggala
in eene Makassaarsche doodkist.
Toen zeide Saritina: Manggala,
kom weer in 't leven, hier is Sari-
tina, die ge ontmoet hebt in den
droom.

Zijne Moeder zeide, van uit

soemboeng:

Matakoe' ko tang la mante?
Sola tang la oennapa?

Ta'kala namillikmo toe si Manggala. Namengkaloo roko padang, namelleak langan boko tedongna, male lako banoeanna sola bainena.

Oepoe'mo toena'na si Manggala.

't kamertje in 't Zuiden: Zijt ge niet bevreesd te sterven? En niet bang om in de rust te gaan?

Daarop stond Manggala op. Hij ging naar beneden op den grond, sprong op den rug van zijn buffel en ging met zijne vrouw naar zijn huis.

Uit is het verhaal van Manggala.

Aanteekeningen.

Dit verhaal beschrijft de opwekking van een doode, door zijne vrouw. Dergelijke geschiedenissen zijn bij alle Toradjastammen bekend; gewoonlijk wordt er uitvoerig bij verteld, met welke middelen de opwekking geschiedde.

Si Manggala; hier is *si* lidwoord bij Manggala, zooals in verhaal 8 (op blz. 380) *sia*, lidwoord, tevens titelwoord is bij *Dolitaoe*. Gewoonlijk hebben de Sa'dansche eigennamen geen ander lidwoord dan *toe*; in dit verhaal wordt het ook te zamen met *si* bij den naam *Manggala* gevoegd (blz. 390). Ook in den vocatief wordt *si* niet weggelaten (blz. 390). Het behoort dus tot den naam van den man; bij den naam der vrouw staat het niet.

Tondok anoe, „een zeker dorp”. Verder in het verhaal blijkt het dat zijne moeder er woonde en dat het dus zijn geboortedorp was; hij heeft dus niet tegen dat dorp, maar met of voor dat dorp gestreden.

Tedong sokko, Boeg. id., „buffel met achterwaarts gebogen horens”.

Sokka'-sokka', spuwbakje, om sirihspeeksel in te loozen, in den vorm van een stukje bamboekoker. Het woord is de herhaalde vorm van *songkang*, „bamboe waarin men de melk der buffels opvangt”. Het stamwoord is dus niet volledig herhaald. Andere voorbeelden zijn: *pinda'-pinda'*, „bordje”, herhaling van *pindan* „bord”; *tedo'-tedo'*, „buffeltje”, herhaling van *tedong*, „buffel”.

A, miboeda bangra meoeai, „wel, wat gaat gijlieden met uw velen water halen”, m.a.w. er zeker een feest of eene vergadering, zoodat er veel te koken is. Uit het antwoord blijkt, dat men het doodenfeest voor Manggala wil vieren.

Rapasan soempandan; het eerste woord beteekent „doodkist”; het tweede hebben wij vertaald met „Makassaarsch”, omdat wij het houden voor het Mak. *djoempandang*, de gewone Inlandsche benaming voor Makassar. De gewone Sa'dansche vorm is echter *Roepandang*,

To moesitamocan tindo, „die gij in den droom hebt ontmoet”. Saritina had dus van haren man gedroomd en daaruit begrepen dat hij door haar in het leven wilde teruggeroepen worden.

Matakoe' ko, enz.; deze beide regels worden in den tekst driemaal herhaald. Ze zijn niet geheel nauwkeurig te vertalen. De woorden *tang la oennapa* zijn vertaald naar de uitdrukking *ta'e ma'apa*, „niets doen”, eene omschrijving van „gestorven zijn”. Waarschijnlijk zijn deze woorden der Moeder ook nog tot den doode gericht, om daardoor zijn terugkeer tot het leven te bevorderen.
